

DERFOR FLYTTER VI

Geografisk mobilitet i den danske arbejdsstyrke

METTE DEDING / TRINE FILGES

KØBENHAVN 2004
SOCIALFORSKNINGSINSTITUTTET
04:19

INDHOLD

	FORORD	4
	RESUME	6
	Perspektivering af rapportens resultater	8
1	MOBILITET I DEN DANSKE ARBEJDSSTYRKE	10
	Andre undersøgelser om geografisk mobilitet	11
	Datamaterialet	11
	Baggrundsvariable og mobilitet	13
	Hvorfor flytter man?	16
	Uddannelse og mobilitet	18
	Boligtilfredshed og tilknytning til lokalområdet	19
	Opsummering	27
2	HVEM FLYTTER?	28
	Hvem flytter mest?	28
	De unge og de ældre	33
	Livsfaser præger mobiliteten	37
	Opsummering	45

3	FLYTTER NOGLE MERE END ANDRE?	46
	De meget mobile	47
	Opsummering	54
4	SAMMENFATNING	56
	Hvorfor flytter man?	56
	Hvem flytter?	57
	Flytter nogle mere end andre?	59
	Konklusion	60
	LITTERATUR	62

FORORD

I denne rapport præsenteres en analyse af den geografiske boligmobilitet for 20-59-årige i den danske arbejdsstyrke. Formålet med analysen er at kortlægge de vigtigste motiver til at være geografisk mobil, herunder betydningen af job i forhold til betydningen af familieforhold, samt betydningen af uddannelse og boligform.

Rapportens resultater bygger på en spørgeskemaundersøgelse om geografisk mobilitet, der blev udført af SFI-Survey i slutningen af 2001. I denne spørgeskemaundersøgelse blev der spurgt til bolig- og jobmæssige forhold i 1997 og 1998, samt til forhold på interviewtidspunktet. Rapporten indeholder således en analyse af boligmobiliteten mellem 1997 og 1998. Rapporten er læst og kommenteret af seniorforsker Hedvig Vestergaard, Statens Byggeforskningsinstitut. Hun takkes for nyttige kommentarer.

Undersøgelsen er udarbejdet for og finansieret af Beskæftigelsesministeriet.

Projektet er gennemført i Afdelingen for beskæftigelse og erhverv. Rapporten er udarbejdet af forsker, cand.oecon., ph.d. Mette Deding, og seniorforsker, cand.oecon., ph.d. Trine Filges.

København, september 2004

Jørgen Søndergaard

RESUME

På basis af en spørgeskemaundersøgelse fra 2001, suppleret med registeroplysninger, belyses i denne rapport danskernes flytteaktivitet i 1998. Formålet med undersøgelsen er at kortlægge de vigtigste motiver til at være geografisk mobil. Således søger rapporten fx at afdække, hvorvidt den geografiske mobilitet skyldes ønsket om et mere attraktivt job til en selv eller ens partner, eller snarere familiemæssige overvejelser.

Undersøgelsen er afgrænset til 20-59-årige lønmodtagere, fordi vi ønsker at belyse sammenhængen mellem boligmobilitet og jobskifte. Vi antager således, at overvejelser omkring det at få et mere attraktivt job har størst betydning for gruppen af lønmodtagere. Tilsvarende ser vi kun på flytninger mellem kommuner, fordi vi ikke er interesserede i de flytninger, der primært skyldes overvejelser om fx boligstørrelse. Vi antager altså også, at flytninger mellem kommuner i højere grad er forbundet med andre overvejelser, fx omkring job, end flytninger inden for samme kommune.

Der er mange, der flytter, mens de er unge, endnu ikke har en kompetencegivende uddannelse, endnu ikke har fået børn og endnu ikke har købt hus. Dette er naturligvis ikke overraskende, idet den typiske livscyklus er, at man som ung flytter hjemmefra, uddanner sig, stifter familie og i højere grad end ældre søger nyt arbejde. Alt sammen begivenheder, der potentielt medfører, at man flytter til en anden kommune. Når man først har fået partner, børn og evt. hus, er man derimod i en mere permanent livssituation og ikke længere så mobil.

Ved mange af flytningerne sker der samtidig et jobskifte til en anden kommune. Der er således eget jobskifte involveret i 44 pct. af alle flytningerne, og hvis man yderligere medregner evt. partners jobskifte, stiger andelen til 68 pct. På trods af dette er det dog kun relativt få, der angiver, at flytningen primært skete af jobmæs-

sige årsager. Kun for ca. 20 pct. af de geografisk mobile var egen eller partners jobsituation således den væsentligste årsag til flytningen. Derimod var familiemæssige forhold (såsom pardannelse, skilsmisse eller bedre skole-/pasningsforhold for børn) den væsentligste årsag til flytningen i ca. halvdelen af tilfældene.

Forskellen på de unge og de lidt ældre understreges, når sandsynligheden for at flytte til en anden kommune estimeres ved hjælp af en statistisk model. Sammenligner man, hvilke faktorer der betyder noget for sandsynligheden for at flytte for hhv. de 20-29-årige og for de 30-59-årige, viser det sig, at boligtype, jobskifte samt antal kommuner, som man har boet i siden det 18. år, har samme betydning i de to aldersgrupper. Til gengæld har køn, uddannelse samt tilknytning til andre egne af landet særlig betydning for de unge; mens alder, pendlingstid, tilfredsheden med boligen samt tilknytningen til lokalområdet har betydning for de lidt ældre.

Forskellene mellem de to aldersgrupper peger på, at beslutningen om at flytte tages på baggrund af relativt forskellige faktorer i forskellige livsfaser: De unge mænd, og i endnu højere grad de unge kvinder, flytter for at påbegynde uddannelse, og måske efterfølgende tilbage til et job i opvækstkommunen. Og de lidt ældre flytter for bedre at kunne få opfyldt behov i privatlivet såsom lavere pendlingstid og større tilfredshed med bolig og lokalområde.

Én af de faktorer, der på tværs af køn og aldersgrupper klart mindsker sandsynligheden for at flytte til en anden kommune, er bopæl i eget hus. Hvis man først er flyttet i hus, tyder resultaterne således på, at man er mindre mobil, end hvis man bor i andre boligformer. Analyserne indikerer ikke, at det er selve ejerskabet, der har betydning for mobiliteten, idet mobiliteten for beboere i ejerlejligheder ikke afviger væsentligt fra beboere i andre boligformer. Derimod indikerer det at bo i eget hus en mere permanent livssituation end andre boligformer.

Mobilitet fremmer tilsyneladende mobilitet. Vi finder således, at sandsynligheden for at flytte til en anden kommune stiger, hvis personen er flyttet flere gange før. Endvidere har de personer, som var geografisk mobile i 1998, i højere grad end de ikke mobile planer om at flytte på interviewtidspunktet (dvs. ved udgangen af 2001), og de er mere villige til at flytte efter et bedre job. Dette tyder således på, at nogle personer generelt er mere mobile end andre.

For at indkredse de faktorer, der er medvirkende til, at nogle er mere mobile end andre, undersøges sandsynligheden for, at man har flyttet ”mange gange”, hvor definitionen af ”mange gange” afhænger af personernes alder. En af de faktorer, som har stor betydning, er uddannelsesniveau. Kvinder og mænd i alderen 30-59 år med mellemlange eller lange videregående uddannelser er således mere geografisk mobile end personer med en anden uddannelsesmæssig baggrund. For unge i

20'erne ses ikke samme klare sammenhæng mellem længerevarende uddannelser og mobilitet, men dette skal ses i lyset af, at mange af de unge endnu ikke har afsluttet deres kompetencegivende uddannelse.

Ud over uddannelsesniveaet er det forskellige ting, der betyder noget for, om de 20-29-årige og de 30-59-årige mænd og kvinder har flyttet mange gange. For de yngre mænd og kvinder er det således forhold som boligtype og opvækstforhold, der har betydning, mens husstandstypen har større betydning for de 30-59-årige. Således har 30-59-årige, der bor med partner og børn en mindre sandsynlighed for at være geografisk mobile end 30-59-årige i andre husstandstyper.

Perspektivering af rapportens resultater

Arbejdsstyrkens geografiske mobilitet er interessant set fra et arbejdsmarkedspolitisk synspunkt af flere årsager. Ved flaskehalsproblemer i enkelte regioner eller ved regionsspecifikke stød, som fx lukning af en stor arbejdsplads, er en fleksibel arbejdsstyrke nødvendig. Derudover kan den geografiske mobilitet være knyttet til regionalpolitikken. Fx kan ekspanderende virksomheder have svært ved at placere sig uden for de største danske byer, hvis arbejdsstyrken ikke er geografisk mobil. Dette gælder specielt virksomheder, der efterspørger højtuddannet arbejdskraft.

Motiverne er overvejende familiemæssige

Analyserne i denne rapport viser, at motiverne til at være geografisk mobil i overvejende grad er familiemæssige og i mindre grad jobmæssige. Selvom der er jobskifte, eget eller partners, involveret i mere end to tredjedele af flytningerne, bliver hovedparten af flytningerne primært initieret af familiære årsager. Dette tyder på, at individerne først vælger at flytte bopæl, hvorefter jobskiftet følger med. Med andre ord synes jobskifte ikke at være en hindring for geografisk mobilitet.

Det interessante, set fra en arbejdsmarkedspolitisk synsvinkel, er selvfølgelig, om det også gælder den anden vej, dvs. om geografisk boligmobilitet ikke er en hindring for jobskifte. Det er det tilsyneladende ikke. Adspurgt er der mange, som ville være villige til at flytte for at få et bedre arbejde: omkring halvdelen af dem, som flyttede i 1998, og lidt mindre blandt dem, som ikke flyttede.

Hvem flytter?

Når der ikke er flere, der rent faktisk flytter, kan det hænge sammen med, at det for de fleste ikke er nødvendigt. Der findes job, der er gode nok, i det område, hvor folk bor. Ser vi på, hvem det så er, der alligevel flytter, finder vi, at det specielt er unge og personer med en mellemlang og lang videregående uddannelse, som flytter, hvilket harmonerer godt med villigheden til at flytte efter et bedre job.

Unge skifter i højere grad end ældre job, da sandsynligheden for at finde/få tilbudt et bedre arbejde alt andet lige er større i starten af karrieren. For personer med en mellemlang og specielt en lang videregående uddannelse er jobbuddet koncentreret omkring de større byer, hvorimod udbuddet af job for erhvervsfagligt uddannede i højere grad er geografisk spredt. Det kan derfor være nødvendigt for personer med lang videregående uddannelse at søge job i et større geografisk område end personer med en erhvervsfaglig uddannelse.

Kan virksomhederne tiltrække tilstrækkelig arbejdskraft?

Den samlede konklusion må således være, at hvis virksomhederne tilbyder attraktive job, er det muligt at tiltrække arbejdskraften, også fra andre egne af landet end der, hvor virksomheden er beliggende. Men hvis virksomhederne ønsker at tiltrække arbejdskraft fra andre egne af landet, kræver det naturligvis, at virksomhederne synliggør deres behov for arbejdskraft, ikke bare på det lokale arbejdsmarked, men også på det nationale arbejdsmarked, fx via annoncer i landsdækkende aviser og/eller større samarbejde mellem AF-regionerne. Endvidere er det klart, at jobbene skal være permanente, hvis man vil tiltrække arbejdskraft fra andre egne af landet, idet det vil være vanskeligt at få folk til at flytte efter midlertidige job. Endelig kan det være vigtigt for virksomhederne at komme med tilbud til hele familier, idet de fleste flytninger skyldes familiære forhold. Der skal således helst være fordele for begge voksne og for børnene et nyt sted.

Selvom den geografiske boligmobilitet overordnet set er lille, er det således ikke umuligt, at denne faktor vil kunne få større betydning for den optimale udnyttelse af arbejdsstyrken på længere sigt, idet en del af arbejdsstyrken er potentielt mobile.

MOBILITET I DEN DANSKE ARBEJDSSTYRKE

Der er i disse år meget fokus på de udfordringer, som den danske velfærdsstat står over for i årene fremover. Velfærdsstaten bliver presset fra mange sider, bl.a. af risikoen for en faldende arbejdsstyrke. Små ungdomsårgange, der forlader uddannelsessystemet sent, kombineret med tidlig tilbagetrækning fra arbejdsmarkedet og en stigende middellevetid trækker således i retning af færre erhvervsaktive i forhold til inaktive. Hvis velfærdsstaten skal bestå, er det nødvendigt, at arbejdsstyrken udnyttes fuldt ud. Det er derfor en betydelig udfordring for arbejdsmarkedspolitikken at fremme arbejdsstyrkens fleksibilitet og effektivitet.

Et vigtigt aspekt af arbejdsstyrkens fleksibilitet er mobilitet. Mobiliteten kan i denne forbindelse være både faglig og geografisk. Den faglige mobilitet er et udtryk for i hvor høj grad, personer i arbejdsstyrken evner at omstille sig til andre fag end det, de er uddannet i, mens den geografiske mobilitet udtrykker, hvorvidt personer i arbejdsstyrken er villige til at flytte til andre egne af landet efter ledige job.

Emnet for denne rapport er geografisk mobilitet blandt 20-59-årige danske lønmodtagere. Formålet er at udbygge vores viden om, hvem der flytter og hvorfor, således at eventuelle arbejdsmarkedspolitiske tiltag kan tage udgangspunkt heri. I rapporten søger vi således at kortlægge, hvorfor man er geografisk mobil samt betydningen af fx uddannelse og boligform.

Den geografiske mobilitet i Danmark er ikke specielt høj. Det samlede niveau for indenlandske flytninger blandt befolkningen i alderen 20-59 år i 2000 var på 590.102 personer, ifølge Danmarks Statistiks *Befolkningens bevægelser*.¹ Det svarer til, at 20 pct. i aldersgruppen i gennemsnit flyttede én gang årligt. En stor del af disse

¹ Danmarks Statistiks opgørelse af flytninger inkluderer samtlige indenlandske flytninger, dvs. den samme person kan godt flytte flere gange inden for et enkelt år.

flytninger, omkring 60 pct., er imidlertid flytninger inden for kommunen. I gennemsnit flyttede således 8 pct. i aldersgruppen 20-59 år i år 2000 fra én kommune til en anden. Heraf var de 3 pct. inden for amtet og de 5 pct. til et andet amt.

Andre undersøgelser om geografisk mobilitet

Af nyere danske undersøgelser, hvor udgangspunktet har været den geografiske boligmobilitet, kan nævnes Norstrand & Andersen (2002) og Munch (2002). Norstrand og Andersen (2002) analyserer flytninger inden for og mellem danske pendlingsområder.² Analysen foretages på grupperede individdata og viser, at der er flest flytninger til kommuner med attraktive leveforhold. Endvidere har jobmuligheder i tilflytningskommunen betydning, specielt for personer med en videregående uddannelse. Munch (2002) ser kun på flytninger inden for et enkelt pendlingsområde, hovedstadsregionen, og finder, at skattniveauet har forholdsvis stor betydning, mens det kommunale serviceniveau kun har mindre betydning. Andre undersøgelser har studeret den geografiske boligmobilitet inden for et snævrere område – fx flytning mellem land- og bykommuner, se Graversen m.fl. (1997), og flytning til og fra socialt belastede boligområder, se Rasmussen (2001).

Bjørn og Dohlmann (2002) studerer holdningen til at flytte eller pendle blandt ledige kvinder i Sønderjylland, baseret på en spørgeskemaundersøgelse fra 2001 af knap 600 ledige sønderjyske kvinder. Konklusionen er, at lysten til at være geografisk mobil – enten ved at flytte eller ved at pendle – er meget lille.

Endelig viser Deding og Filges (2004b), at den faktiske mobilitet blandt ledige i store træk svarer til indstillingen til at være mobil. Det betyder, at kun en lille del af de ledige, 4 pct., flytter til et andet amt. Det er især unge, enlige og ledige med en studentereksamen eller en lang videregående uddannelse, der flytter. Ledige, der har fået job i et andet amt, har en markant højere sandsynlighed for at flytte end andre ledige. Generelt flytter de ledige i højere grad end hele arbejdsstyrken til områder med lav ledighed. Således ses fx, at der er nettotilflytning af ledige til Ringkøbing Amt, mens der er nettofraflytning af den samlede arbejdsstyrke.

Datamaterialet

Rapportens resultater bygger på en spørgeskemaundersøgelse fra 2001, som omhandlede geografisk mobilitet i 1998. I spørgeskemaundersøgelsen blev der taget udgangspunkt i respondenternes bolig- og jobmæssige situation i slutningen af 1997, hvorefter respondenterne blev udspurgt om eventuelle ændringer i 1998

² Et pendlingsområde er et geografisk område, hvor ind- og udpendling til andre områder er begrænset.

(flytning til en anden kommune eller nyt job i en anden kommune).³ I alt 3.300 personer blev udtrukket til spørgeskemaundersøgelsen blandt personer, som i 1998 var i alderen 20-59 år. Heraf havde 3.000 personer lønnet beskæftigelse i 1997 og/eller 1998, mens 300 personer hverken havde lønnet beskæftigelse i 1997 eller 1998. Da antallet af flytninger i befolkningen som nævnt er beskedent, er personer, som flyttede til en anden kommune i 1998, overrepræsenterede i stikprøven. Antallet af gennemførte interviews var i alt 2.472, hvoraf 860 flyttede til en anden kommune i 1998. Det samlede datamateriale er således ikke repræsentativt for populationen af danske lønmodtagere i alderen 20-59 år. Vi sammenligner derfor særskilt de to grupper af lønmodtagere: geografisk mobile og ikke geografisk mobile. Fordi andelen af geografisk mobile i befolkningen er så lille, svarer sammensætningen af de ikke mobile til sammensætningen af den samlede population i forhold til køn, alder, uddannelse og arbejdsmarkedstilknytning. Resultaterne kan således fortolkes som en sammenligning af geografisk mobile personer med den samlede population.

Vi har begrænset analysen til lønmodtagere i alderen 20-59 år for at fokusere på de erhvervsaktive. Dette skyldes, at vi ønsker at belyse sammenhængen mellem boligmobilitet og jobskifte. For lønmodtagere kan man forvente, at overvejelser omkring job – fx det at få et bedre job – har betydning for beslutningen om at flytte. Et formål med denne undersøgelse er at vurdere den relative betydning af jobmæssige overvejelser i forbindelse med boligflytning i forhold til andre overvejelser. Ud af de gennemførte interview fra spørgeskemaundersøgelsen er 1.860 personer lønmodtagere i både 1997 og 1998, og disse 1.860 personer udgør således rapportens datagrundlag. Heraf flyttede i alt 607 personer, svarende til 32 pct., til en anden kommune i 1998.

De flytninger, som vi ser på i analysen, er flytninger mellem kommuner. Som nævnt udgør disse flytninger kun ca. 40 pct. af alle flytninger i Danmark, men afgrænsningen er lavet, fordi netop disse flytninger i højere grad formodes at være forbundet med enten jobovervejelser eller markante begivenheder i livet, og ikke kun med overvejelser om fx en større bolig. Det skal dog bemærkes, at en flytning på tværs af kommunegrænser ikke nødvendigvis indebærer at flytte langt, idet en person kan flytte lige fra den ene side af kommunegrænsen til den anden. Endvidere vil betydningen af at flytte til en anden kommune være afhængigt af, hvor i landet man bor. Således er det mere almindeligt for personer bosat i hovedstadsområdet at bo og arbejde i forskellige kommuner end for personer i andre egne af landet. Alternativt kunne vi have analyseret flytninger mellem pendlingsområder,

³ Respondenterne er spurgt om forhold der ligger 3-4 år tilbage i tiden, hvilket naturligvis kan øge usikkerheden omkring svarene. Til gengæld kan personerne følges i årene efter en eventuel flytning, hvilket giver mulighed for at analysere flytningens betydning for senere forhold.

som er defineret som grupper af kommuner med en relativt lille ind- og udpendling (se Andersen, 2000). Uanset hvilken geografisk enhed der bruges, vil der dog være problemer med afgrænsningen, og vi har derfor valgt kommunedefinitionen, fordi kommunen udtrykker en geografisk enhed, som de fleste har en tilknytning til.

Datamaterialet fra spørgeskemaundersøgelsen er efterfølgende blevet koblet med registerdata fra Danmarks Statistik for bl.a. at identificere bopælskommune. I nærværende undersøgelse er registeroplysningerne endvidere brugt til at definere individernes uddannelsesniveau, samt til at konstruere variable angående pardannelse eller skilsmisse (i 1998 i forhold til året før).

Baggrundsvariable og mobilitet

Fra det overordnede datamateriale er det tydeligt, at sammensætningen af de geografisk mobile personer adskiller sig betydeligt fra sammensætningen af den øvrige befolkning. Tabel 1 viser således en række baggrundskarakteristika, opdelt på dem, som flyttede, henholdsvis ikke flyttede i 1998.

Køn, alder og uddannelse

Kønsfordelingen er nogenlunde lige blandt dem, der flyttede, og dem, der ikke flyttede. Fordelingen af kvinder/mænd blandt dem, der flyttede, er således 48/52 pct., mod 46/54 pct. blandt dem, der ikke flyttede. Køn lader således ikke umiddelbart til at have stor betydning. Yngre personer er stærkt overrepræsenterede blandt de mobile. De 20-29-årige udgør således halvdelen af de mobile, men kun en fjerdedel af de ikke mobile. Dette er naturligvis forventet, idet yngre personer i højere grad end andre flytter, dels for at finde beskæftigelse, dels for at stifte familie. Derudover flytter en del unge i forbindelse med uddannelse. Vi ser således, at personer med en gymnasieuddannelse er overrepræsenterede blandt de mobile, hvilket kan skyldes, at de flytter for at påbegynde en uddannelse. Personer med en lang videregående uddannelse er ligeledes forholdsvis mobile, hvorimod personer med en erhvervsfaglig uddannelse er mindre mobile. Denne forskel skyldes sandsynligvis, at jobudbuddet for personer med en lang videregående uddannelse er koncentreret omkring de større byer, hvorimod udbuddet af job for erhvervsfagligt uddannede i højere grad er geografisk spredt. Det kan derfor være nødvendigt for personer med lang videregående uddannelse at søge job i et større geografisk område end personer med en erhvervsfaglig uddannelse.

Husstandstype og bolig

Personer, som bor alene eller hos forældre, er i højere grad mobile end personer, der bor i andre husstandstyper. Personer, som bor sammen med en ægtefælle/partner, er ligeligt repræsenterede blandt de mobile og ikke mobile, men hvis der er børn i

Tabel 1

BaggrundsvARIABLE og mobilitet. Procent.¹

		Skiftede bopæl	Skiftede ikke bopæl
Køn	Kvinde	48	46
	Mand	52	54
Alder	20-29 år	51	24
	30-39 år	28	30
	40-49 år	13	26
	50-59 år	8	20
Uddannelse	Grunduddannelse	21	25
	Gymnasium	14	6
	Erhvervsfaglig uddannelse	37	42
	Kort videregående uddannelse	6	5
	Mellemlang videregående uddannelse	14	15
	Lang videregående uddannelse	8	5
Husstandstype	Alene	28	17
	Forældre	7	3
	Ægtefælle/samlever	32	31
	Ægtefælle/samlever og børn	26	43
	Kun børn	3	3
	Bofællesskab/andre	4	2
Bolitgtype	Eget hus	25	60
	Ejerlejlighed	9	5
	Lejet lejlighed	41	21
	Lejet hus	7	5
	Andelsbolig/ bofællesskab	6	6
	Hos forældre	7	3
	Andet	5	1
Jobskifte	Skiftede job	44	16
	Skiftede ikke job	56	84
Antal		607	1.253

¹ Procenter inden for variable.

forholdet, er mobiliteten betragteligt mindre. Derimod finder vi ikke nogen forskel mellem mobile og ikke mobile for personer, der kun bor med børn, dvs. er enlige forsørgere. Disse udgør dog kun en meget begrænset andel af datamaterialet (3 pct.). Personer, hvis boligtype er eget hus, er stærkt underrepræsenterede blandt de mobile, hvorimod personer, som bor i lejlighed, hvad enten de er ejere eller lejere, er stærkt

overrepræsenterede blandt de mobile. Ligeledes er mobiliteten høj for personer, som endnu ikke er flyttet hjemmefra eller bor hos venner eller andet.⁴

Vi forventer, at det har stor betydning for den geografiske mobilitet, hvorvidt man bor sammen med en ægtefælle/samlever eller ej. Alt andet lige er der flere, der skal blive enige om flytningen, og flere for hvem bolig og job skal gå op i en højere enhed. Det kan derfor overraske, at der ikke er forskel på, hvor stor en andel af hhv. de mobile og de ikke mobile, der udgøres af husstandstypen 'ægtefælle/samlever'. Årsagen ligger dog sandsynligvis i den kendsgerning, at de fleste par uden børn i datamaterialet er forholdsvis unge par, der endnu ikke er særligt bundet til en speciel egn.

Mange skifter job

Det danske arbejdsmarked er kendetegnet ved en høj grad af jobmobilitet. Hver femte fastansatte i den danske arbejdsstyrke skifter hvert år job, hvilket er flere end OECD-gennemsnittet (se OECD, 2002). Endvidere kan man ved hjælp af økonomisk teori vise, hvordan der er sammenhæng mellem beslutningen om at flytte til en anden egn af landet samt beslutningen om at skifte job til en anden egn af landet (Deding & Filges, 2004a). Det er derfor naturligt at forvente, at vi empirisk finder en sammenhæng mellem boligmobilitet og jobmobilitet. Vi ser da også i tabel 1, at der er forholdsvis mange blandt de mobile, som har skiftet job, lidt under halvdelen, hvorimod kun knap hver sjette blandt de ikke mobile har skiftet job. Bemærk, at jobskifte er defineret som skift af arbejdssted fra én kommune til en anden, således at definitionen af jobskifte er parallel til definitionen af at flytte. Andelen af personer, der har skiftet job i denne analyse, kan således ikke sammenlignes med den samlede jobmobilitet på det danske arbejdsmarked, der også inkluderer jobskifte inden for kommuner.

Samlet finder vi, at der er forholdsvis mange, som flytter, mens de er unge, højest har gymnasieuddannelse (dvs. ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse), endnu ikke har fået børn og endnu ikke har købt hus. Dette passer i billedet af en typisk livscyklus. Som ung flytter man hjemmefra og påbegynder måske en uddannelse. Efter endt uddannelse skal man finde det rette job. Sandsynligheden for at finde/få tilbudt et bedre arbejde, er alt andet lige større i starten af karrieren. Unge søger i højere grad end ældre nyt job (se Mogensen, 1995), hvilket også resulterer i, at unge i højere grad end ældre skifter job. Undervejs i uddannelses- og job-søgningsforløbet flytter man evt. sammen med en partner, og på et tidspunkt får man børn. Alle disse begivenheder udløser potentielt en flytning til en anden kommune og er kendetegnede ved, at de foregår, mens man er ung. Når man først er etableret med partner og børn og har fundet det rette job, er man i en mere permanent livssituation og ikke længere så mobil. Det typiske billede af den dan-

⁴ Husstandstypen "Forældre" og boligtypen "Hos forældre" er naturligvis sammenfaldende, hvorfor procenterne for disse to kategorier er identiske.

ske familie er således, at har man først fået børn og/eller eget hus, er det meget få, som flytter. Årsagen hertil kan dels være, at det er dyrt at sælge huset, dels at man ikke vil flytte børnene væk fra deres daginstitution/skole og venner.

Hvorfor flytter man?

Som tabel 1 viser, er det dog ikke udelukkende de unge og barnløse, som flytter til en anden kommune. Begivenheder, som senere i livet kan udløse en flytning til en anden kommune, kan evt. være skilsmisse eller pardannelse, dvs. man flytter fra sin partner og/eller sammen med en ny. Andre flytninger kan være udløst af karrierehensyn, fx tilbud om et bedre job i en anden egn af landet eller ønsket om at flytte til et område med bedre jobmuligheder.

Kun få flytter pga. job

Tabel 2 angiver de årsager til flytningen, som de adspurgte har givet i spørgeskemaundersøgelsen. Tabellen er opdelt på alle årsager, hvor de mobile kan angive flere forskellige årsager til, at de flyttede, samt hvad den mobile vurderer at være den vigtigste årsag til at flytte. I alt 18 pct. angiver, at én af årsagerne til flytningen var enten eget eller partners arbejde, mens kun 12 pct. angiver, at dette var den vigtigste årsag til flytningen. Yderligere 14 pct. angiver, at enten egne eller partners bedre jobmuligheder det nye sted var én af årsagerne til flytningen, mens kun halvdelen, 7 pct., angiver, at dette var den vigtigste årsag til flytningen. Der er således kun knap en femtedel af flytningerne, hvor egen eller partners arbejdsmæssige situation er angivet som den væsentligste årsag til at flytte.

I tabel 1 fandt vi, at 44 pct. af flytningerne er forbundet med et jobskifte. Hvis man yderligere medregner evt. partners jobskifte, er der jobskifte involveret i 68 pct. af alle flytningerne. Men på trods af denne, umiddelbart klare, sammenhæng mellem bolig- og jobskifte, er der altså ikke så mange, som angiver, at flytningen primært skete af jobmæssige årsager. Fortolkningen af dette resultat må være, at beslutningen om at flytte for de fleste kommer først, hvorefter der i mange tilfælde tages beslutning om også at skifte job. En motivation herfor kan være, at der efter flytningen bliver for langt at pendle fra den nye bopæl, således at personen vælger at søge efter nyt arbejde.

De fleste flytter af familiemæssige årsager

De vigtigste årsager til at skifte bopæl skal findes blandt de årsager, der knytter sig til familiemæssige faktorer. 13 pct. af de mobile angiver således, at pardannelse er den vigtigste årsag til flytningen, mens skilsmisse (paropløsning) er den vigtigste årsag for 9 pct. Hver femte af de mobile angiver 'andre familiære årsager' som den vigtigste grund til at flytte; dette inkluderer fx flytning til en større eller mindre bo-

lig som følge af, at den daværende bolig er blevet for lille eller for stor. Samlet er der 54 pct. af de mobile, der angiver en familiemæssig årsag som den vigtigste årsag til at flytte (pardannelse, paropløsning, bedre skole/børnepasningsforhold, tættere på familie/venner, andre familiære årsager eller flytte hjemmefra) sammenlignet med de 19 pct., for hvem eget eller partners job er vigtigste årsag. Endelig er der 5 pct., der er flyttet i forbindelse med uddannelse (påbegyndt uddannelse i anden kommune), og ca. 22 pct., der er flyttet af andre årsager (tidsbestemt lejekontrakt, økonomi eller andet).

Over halvdelen af flytningerne er således initieret af familiemæssige faktorer, mens job er den primære årsag i knap hver femte flytning.

Tabel 2

Årsager til flytning, fordelt på alle årsager og vigtigste årsag. Procent.

	Alle årsager	Vigtigste årsag
a) fik arbejde langt fra hjemmet	14	9
b) partner fik arbejde langt fra hjemmet	4	3
c) egne jobmuligheder bedre det nye sted	8	4
d) partners jobmuligheder bedre det nye sted	6	3
e) familie/par –dannelse	17	13
f) familie/par–opløsning	9	9
g) bedre skole/børnepasningsforhold	5	3
h) tættere på familie/venner	13	8
i) andre familiære årsager	27	20
j) nye udfordringer	11	7
k) andet	36	9
l) tidsbestemt lejekontrakt	4	4
m) pga. uddannelse	5	5
n) flytte hjemmefra	1	1
o) økonomi	2	3
I alt	163	100
Antal svar	979	601

Andelene i kolonnen 'Alle årsager' summerer ikke til 100, da det er muligt at angive flere årsager.

Uddannelse og mobilitet

Som vist i tabel 1 er der forskel på mobilitetsfrekvenserne for forskellige uddannelsesgrupper. Ser man på den vigtigste årsag til flytningen, genfindes denne uddannelsesmæssige forskel. I tabel 3 er den vigtigste årsag til flytningen opdelt på uddannelsesgrupper. Årsagerne er grupperet efter arbejde, dvs. summen af a)-d), uddannelse m), familiemæssige årsager, dvs. summen af e)-i) og n), samt andet, dvs. summen af j)-l) og o).

For alle årsager til flytningen viser der sig at være betydelige forskelle mellem uddannelsesgrupperne. Kun 14 pct. af personerne med gymnasieuddannelse og 16 pct. af personerne med erhvervsfaglig uddannelse er primært flyttet pga. eget eller partners arbejde, hvorimod 30 pct. af personerne med en lang videregående uddannelse er flyttet pga. job. Også personer med korte eller mellemlange videregående uddannelser er flyttet oftere pga. job end gennemsnittet for alle mobile. Ser vi i stedet på uddannelse, er det næsten kun personer med gymnasieuddannelse, der har dette som vigtigste flytteårsag (24 pct.). Dette er naturligvis ikke overraskende, idet de unge med gymnasieuddannelse netop står over for eller er i gang med at få en erhvervskompetencegivende uddannelse. Hvorimod personer, der allerede har en erhvervskompetencegivende uddannelse, ikke har brug for at flytte for at få én. Til gengæld er der også kun få af personerne, der kun har en grunduddannelse, der flytter efter uddannelse, men det kan skyldes, at disse personer er relativt ældre end personerne med gymnasieuddannelser.

De grupper, hvor flytningen oftest skyldes familiemæssige årsager, er personer med enten erhvervsfaglig uddannelse eller grunduddannelse (63 og 62 pct.). Også blandt personerne med en mellemlang videregående uddannelse er det over halvdelen, der er flyttet pga. familiemæssige årsager. Blandt personerne med gymnasieuddannelse er der færrest, der er flyttet pga. familie, hvilket er en naturlig konsekvens af, at gruppen består af relativt unge personer.

Endelig er der kategorien 'andet'. Næsten hver tredje af personerne med gymnasieuddannelse flytter af andre årsager end arbejde, uddannelse og familie, mens det samme er tilfældet for lidt mere end hver fjerde af personerne med kort eller lang videregående uddannelse. Til gengæld er det relativt få af personerne med grunduddannelse og mellemlang videregående uddannelse, der er flyttet af 'andre' årsager. 'Andet' kategori er en samlekategori for en mængde årsager, og det er således ikke muligt at tolke på forskellene mellem uddannelsesgrupperne.

Tabel 3

Vigtigste årsag til flytning, fordelt på uddannelse. Procent.

	Grund- uddannelse	Gymnasium	Erhvervsfaglig uddannelse	Kort videregående uddannelse	Mellemlang videregående uddannelse	Lang videregående uddannelse	I alt
Arbejde	20	14	16	24	26	30	19
Uddannelse	2	24	1	3	1	0	5
Familie	62	28	63	44	56	43	54
Andet	16	34	20	29	17	26	22
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Antal	123	86	226	34	84	46	597

Boligtilfredshed og tilknytning til lokalområdet

En årsag til at flytte til en anden bolig er naturligvis, at den nuværende ikke lever op til ens ønsker og krav. Den overordnede tilfredshed med boligen i 1997 er vist i tabel 4. Da spørgsmålet om tilfredshed angår 1997-boligen, drejer det sig altså for de mobile om den bolig, de flyttede fra.

Folk er generelt tilfredse (i høj grad tilfreds eller i nogen grad tilfreds) med deres bolig. De mobile er dog i mindre grad tilfredse med den bolig, de flyttede fra, end dem som blev boende. Der er dog kun få, som overordnet er direkte utilfredse med deres bolig (i ringe grad tilfreds eller slet ikke tilfreds).

Den overordnede tilfredshed med boligen er naturligvis sammensat af en række forskellige faktorer. Således kan man være meget tilfreds med området, man bor i, mens selve boligen ikke lever op til ens ønsker og krav, eller vice versa. Personer-

Tabel 4

Overordnet tilfredshed med bolig 1997. Procent.

	Skiftede bopæl	Skiftede ikke bopæl
I høj grad tilfreds	52	75
I nogen grad tilfreds	40	22
I ringe grad tilfreds	6	2
Slet ikke tilfreds	2	0
I alt	100	100
Antal	607	1.253

ne i undersøgelsen er derfor blevet spurgt om deres tilfredshed med en række forhold ved boligen, såsom boligens størrelse og indretning, naboskabet og lokalområdet (se tabel 5).

Tabel 5

Tilfredshed med bolig 1997.

		Skiftede bopæl	Skiftede ikke bopæl
Boligens størrelse og indretning	I høj grad tilfreds	53	68
	I nogen grad tilfreds	10	4
	I ringe grad tilfreds	33	26
	Slet ikke tilfreds	4	1
	Ved ikke	0	0
Naboskab	I høj grad tilfreds	42	56
	I nogen grad tilfreds	24	27
	I ringe grad tilfreds	18	10
	Slet ikke tilfreds	13	6
	Ved ikke	3	1
Lokalområdet	I høj grad tilfreds	60	75
	I nogen grad tilfreds	27	20
	I ringe grad tilfreds	9	4
	Slet ikke tilfreds	3	1
	Ved ikke	1	0
Tryghed i lokalområdet	I høj grad tilfreds	65	80
	I nogen grad tilfreds	24	15
	I ringe grad tilfreds	8	4
	Slet ikke tilfreds	2	1
	Ved ikke	1	0
Skole og pasningsforhold for børn	I høj grad tilfreds	18	40
	I nogen grad tilfreds	9	9
	I ringe grad tilfreds	3	3
	Slet ikke tilfreds	2	1
	Ved ikke	5	4
	Irrelevant	63	43
Det generelle kommunale serviceniveau	I høj grad tilfreds	33	41
	I nogen grad tilfreds	35	39
	I ringe grad tilfreds	7	5
	Slet ikke tilfreds	2	1
	Ved ikke	15	11
	Irrelevant	8	4

Betragtes boligtilfredsheden fordelt på faktorer, er det generelle billede stadig, at de mobile i mindre grad er tilfredse med den bolig, de flyttede fra, end de ikke mobile. Hvad angår boligens størrelse og indretning er der en del, såvel mobile som ikke mobile, som er utilfredse. Mest tilfreds er man med lokalområdet og specielt med trygheden i lokalområdet. Derimod er der en del, specielt blandt de mobile, som ikke er tilfredse med naboskabet. Skole og pasningsforhold for børn er i mindre grad relevant for de mobile, da de er yngre og i mindre grad har børn end de ikke mobile. Derfor er der selvfølgelig også flere af de mobile, for hvilke spørgsmålet om skole og pasningsforhold er irrelevant. Blandt dem, hvor disse forhold er relevante, er der dog en markant mindre grad af tilfredshed blandt de mobile end blandt de ikke mobile.

Tilknytning til lokalområdet

For mange spiller tilknytningen til et bestemt lokalområde ind i ønsket om boligens placering. Nogle vil således have en særlig tilknytning til det lokalområde, hvor de er vokset op, og hvor familie og venner bor, mens andre ikke har nogen særlig tilknytning til en bestemt egn i landet. Hvis man bor et sted, som man føler sig særligt knyttet til, forventes sandsynligheden for at flytte væk at være mindre, end hvis man ikke er særligt knyttet til den egn, hvor man bor. Omvendt: Hvis man er særligt knyttet til en anden egn i landet – hvis man er fx flyttet væk pga. uddannelse eller arbejde – kan der være et ønske om at flytte tilbage, og mobiliteten forventes derfor at være højere.

I tabel 6 findes tilknytningen til det lokalområde, hvor man bor, og i tabel 7 findes tilknytningen til andre egne af landet. I lighed med boligtilfredsheden er det 1997-boligen, der refereres til. Vi finder, at de mobile i mindre grad er knyttet til det lokalområde, hvor de boede i 1997. Derimod er de mobile i højere grad knyttet til andre egne end der, hvor de boede i 1997. Det vil med andre ord sige, at tilknytning til lokalområde som forventet har en betydning for personernes flyttemønstre.

Husejere mere tilfredse

Ikke overraskende er husejere mest tilfredse med deres bolig og mest knyttet til lokalområdet, se tabel 8 og tabel 9. Køb af hus er en markant begivenhed i de fleste menneskers liv. Typisk køber man hus, når man er i en relativt permanent livssituation, fx har stiftet familie og ikke forventer at flytte inden for en årrække. Køb af hus sker derfor oftest efter nøje overvejelser om størrelse, indretning og lokalområde, hvilket også afspejles i, at husejere generelt er mere tilfredse med deres bolig og mere knyttet til det område, de bor i. 80 pct. af boligejerne er således i høj grad tilfredse med deres bolig, mod 50-67 pct. af personerne med de andre bo-

ligtyper. Tilsvarende er 47 pct. af husejerne meget tæt knyttet til lokalområdet, mod 30-40 pct. af beboerne i de øvrige boligtyper.

Tabel 6

Tilknytning til lokalområdet. Procent.

	Skiftede bopæl	Skiftede ikke bopæl
Meget tæt knyttet	25	48
Noget knyttet	33	30
Lidt knyttet	26	16
Slet ikke knyttet	15	7
Ved ikke	0	0
I alt	100	100
Antal	607	1.253

Tabel 7

Tilknytning til andre egne end hvor man selv boede. Procent.

	Skiftede bopæl	Skiftede ikke bopæl
Meget tæt knyttet	31	21
Noget knyttet	33	29
Lidt knyttet	15	19
Slet ikke knyttet	20	30
Ved ikke	0	1
I alt	100	100
Antal	607	1.253

Tabel 8

Boligtillfredshed fordelt på boligtype. Procent.

	Eget hus	Ejerlejlighed	Lejelejlighed	Andet
I høj grad tilfreds	80	64	50	67
I nogen grad tilfreds	18	30	42	28
I ringe grad tilfreds	1	5	6	4
Slet ikke tilfreds	0	1	2	1
Ved ikke	0	0	0	0
I alt	99	99	100	100
Antal	893	111	519	441

Tabel 9

Tilknytning til lokalområdet, fordelt på boligtype. Procent.

	Eget hus	Ejerlejlighed	Lejelejlighed	Andet
Meget tæt knyttet	47	35	30	40
Noget knyttet	30	25	34	30
Lidt knyttet	17	27	22	18
Slet ikke knyttet	6	13	14	11
I alt	100	100	100	99
Antal	893	111	519	335

Tabel 10

Overordnet tilfredshed med ny bolig i forhold til gammel bolig. Procent.

	Skiftede bopæl
Bedre	64
Hverken bedre eller dårligere	17
Dårligere	18
Ved ikke	1
I alt	100

De fleste flytter til en bedre bolig

De mobile personer i undersøgelsen er blevet bedt om deres vurdering af den nye bolig i forhold til den gamle. Knap to tredjedele er flyttet til en bolig, som de er mere tilfredse med end deres gamle bolig, se tabel 10. Ser man nærmere på data-materialet, viser det sig, at nogle af dem, som gav den bolig, de flyttede fra, topkarakter, alligevel er flyttet til en bedre bolig i 1998 (tabel 4). Dette behøver dog ikke at være en modsigelse. Forklaringen kan være, at boligen i 1997 passede godt til den familiemæssige situation på netop det tidspunkt, men at en ændring i den familiemæssige situation har skabt behovet for en anden bolig.

Fra tabel 11 ser vi, at det i højest grad er boligens størrelse og indretning samt lokalområdet, de mobile er blevet mere tilfredse med. 63 pct. synes således, at den nye bolig er bedre i størrelse og indretning end den gamle, og 56 pct. synes, at det nye lokalområde er bedre end det gamle. Omkring 40 pct. synes ligeledes, at nabo-skabet og trygheden i lokalområdet er blevet bedre, mens ca. 20 pct. vurderer, at disse faktorer er blevet forværret. Kun 25 pct. vurderer, at det kommunale serviceniveau er bedre i den nye kommune, mens 18 pct. vurderer, at skole og pasningsforhold for børn er blevet bedre. Da mange ikke har børn og derfor svarer "irrelevant" til dette spørgsmål, svarer det dog til, at ca. 43 pct. af de personer, der

Tabel 11

Tilfredshed med ny bolig i fht. gammel bolig. Procent.

		Skiftede bopæl
Boligens størrelse og indretning	Bedre	63
	Hverken / eller	15
	Dårligere	22
	Ved ikke	1
Naboskab	Bedre	42
	Hverken / eller	34
	Dårligere	21
	Ved ikke	3
Lokalområdet	Bedre	56
	Hverken / eller	25
	Dårligere	16
	Ved ikke	3
Tryghed i lokalområdet	Bedre	39
	Hverken / eller	42
	Dårligere	17
	Ved ikke	2
Skole og pasningsforhold for børn	Bedre	18
	Hverken / eller	11
	Dårligere	4
	Ved ikke	9
	Irrelevant	58
Det generelle kommunale serviceniveau	Bedre	25
	Hverken / eller	41
	Dårligere	10
	Ved ikke	17
	Irrelevant	8

faktisk har svaret på dette delspørgsmål, finder, at skole og pasningsforholdene er blevet bedre.

Andre flytter til en dårligere bolig

Som nævnt er det ikke alle, der flytter til en bolig, som er lige så god eller bedre end den tidligere: Knap en femtedel vurderer, at deres boligsituation er blevet dårligere (se tabel 10). Der kan være flere grunde til, at man flytter til en bolig, som forringer boligtilfredsheden. Én forklaring kan være, at skilsmisse kan nødvendiggøre, at en ny bolig findes hurtigt, uanset standard. Alternativt kan den nye bolig

være midlertidig. Det ville fx være forklaringen i det tilfælde, at man har fået nyt arbejde i en anden egn af landet, men endnu ikke har fundet den rette bolig.

At boligen er midlertidig, og at man derfor er villig til at gå på kompromis med størrelse, indretning, beliggenhed mv., er sandsynligvis også forklaringen på, at personer, som er flyttet for at få en uddannelse, i højere grad end andre vurderer, at de er flyttet til noget dårligere, se tabel 12. Tabel 12, som sammenholder den vigtigste årsag til flytningen med boligtilfredsheden med den ny bolig, afslører også en anden forklaring på mindre tilfredshed med den nye bolig, nemlig hvad man kan kalde ufrivillighedsfaktoren. Det er iøjefaldende, at personer, som er flyttet, fordi de selv fik nyt arbejde, kun i meget få tilfælde vurderer, at den nye bolig er dårligere, hvorimod personer, som er flyttet, fordi partneren fik nyt arbejde, i langt højere grad er mindre tilfredse med den nye bolig. Ligeledes vurderer personer, som er flyttet pga. skilsmisse (paropløsning), i langt højere grad end personer, som er flyttet pga. pardannelse, at de er flyttet til noget dårligere.

Tabel 12

Vigtigste årsag til flytning sammenholdt med boligtilfredshed med ny bolig. Procent.

	Tilfredshed med ny bolig i forhold til gammel bolig				Antal
	Bedre	Hverken/ eller	Dårligere	Ved ikke	
a) fik arbejde langt fra hjemmet	66	21	11	2	56
b) partner fik arbejde langt fra hjemmet	44	19	38	0	16
c) egne jobmuligheder bedre det nye sted	62	15	23	0	26
d) partners jobmuligheder bedre det nye sted	61	17	22	0	18
e) familie/par –dannelse	64	21	12	2	81
f) familie/par –opløsning	38	21	40	0	52
g) bedre skole/børnepasningsforhold	93	7	0	0	15
h) tættere på familie/venner	68	17	13	2	47
i) andre familiære årsager	83	7	10	0	124
j) nye udfordringer	68	18	15	0	40
k) andet	68	19	13	0	53
l) tidsbestemt lejekontrakt	48	13	39	0	23
m) pga. uddannelse	34	28	38	0	29
n) flytte hjemmefra	60	20	20	0	5
o) økonomi	60	20	20	0	15
Total	65	17	18	1	601

Mobilitet fremmer mobilitet

På interviewtidspunktet, dvs. ultimo 2001, er interviewpersonerne blevet spurgt om deres fremtidsplaner. Der er spurgt, om de er villige til at flytte for at kunne få et (evt. bedre) arbejde, og de er spurgt, om de har aktuelle flytteplaner. Svarfordelingen fremgår af tabel 13 og tabel 14. Generelt angiver de mobile i højere grad, at de er villige til at flytte. Også blandt de, der svarer ja, men med visse forbehold, er de mobile overrepræsenterede. Hvad angår fremtidige flytteplaner, svarer de mobile i lidt højere grad, at de har aktuelle flytteplaner. Vi kan således konkludere, at har man én gang været mobil, er der tilsyneladende både større vilje og aktuelle planer om at være det igen.

Tabel 13

Er du villig til at skifte bopæl for at kunne få et (evt. bedre) arbejde? Procent.

	Skiftede bopæl	Skiftede ikke bopæl
Ja	41	24
Ja, hvis min ægtefælle får bedre arbejde	10	8
Ja, hvis mine børn kan blive passet	5	3
Ja, hvis jeg ikke går ned i levestandard	7	5
Ja, hvis jeg går op i levestandard	9	6
Ja, hvis jeg får solgt min bolig	6	5
Nej,	47	61
Er slet ikke interesseret i andet arbejde	5	11
I alt	130	124
Antal	791	1.554

Andelene summerer ikke til 100, da det er muligt både at svare ja, og ja med et forbehold. Svaret gælder situationen på interviewtidspunktet, dvs. ultimo 2001.

Tabel 14

Har du aktuelle flytteplaner til anden egn af landet inden for 5 år? Procent.

	Skiftede bopæl	Skiftede ikke bopæl	Alle
Ja	19	10	13
Ja, måske	15	12	13
Nej	64	76	72
Ved ikke	2	2	2
I alt	100	100	100

Svaret gælder situationen på interviewtidspunktet, dvs. ultimo 2001.

Opsummering

Analysen i dette kapitel viser, at der er forholdsvis mange, som flytter, mens de er unge, uden erhvervskompetencegivende uddannelse, endnu ikke har fået børn og endnu ikke har købt hus. Det er ikke overraskende: Som ung flytter man hjemmefra, uddanner sig, stifter familie og søger i højere grad end ældre nyt arbejde. Alle disse begivenheder udløser potentielt en flytning til en anden kommune. Når man først er etableret med partner og børn og har fundet det rette job, er man i en mere permanent livssituation og er ikke længere så mobil. Det typiske billede af den danske familie er, at har man først fået børn og/eller eget hus, er det meget få, som flytter.

Der er dog andre end unge og barnløse, som flytter kommune. Begivenheder, som senere i livet udløser en flytning, kan være skilsmisse eller pardannelse, eller tilbud om et bedre job i en anden egn af landet.

Der er forholdsvis mange blandt de mobile, som har skiftet job, og hvis man yderligere medregner evt. partners jobskifte, er der jobskifte involveret i 68 pct. af alle flytningerne. Men selvom der er jobskifte, eget eller partners, involveret i mere end to tredjedele af flytningerne, bliver hovedparten af flytningerne initieret af andre, primært familiære, forhold.

De mobile er i mindre grad tilfredse med den bolig, de flyttede fra, og i mindre grad knyttet til lokalområdet end dem, som blev boende. Lidt mindre end to tredjedele er flyttet til en bolig, som de er mere tilfredse med end deres gamle bolig, mens knap en femtedel vurderer, at deres boligsituation er blevet dårligere. Sidstnævnte er oftest personer, som flytter til en midlertidig bolig, personer, hvor flytningen skyldes partners arbejde, samt personer, som flytter pga. skilsmisse.

Endelig fremgår det, at mobilitet tilsyneladende fremmer mobilitet. De, som flyttede i 1998, er i højere grad villige til at flytte igen og har i lidt højere grad aktuelle flytteplaner på interviewtidspunktet, end de, der ikke flyttede.

HVEM FLYTTER?

I dette kapitel ser vi ved hjælp af statistisk analyse nærmere på, hvilke forhold der har betydning for, at man flytter til en anden kommune. Den statistiske analyse gør det muligt at studere, hvilke personlige karakteristika der er korreleret med en højere sandsynlighed for at flytte. Analysen giver således et mere præcist billede af, hvad det er, der har betydning, end den deskriptive analyse gør.

Den deskriptive analyse i kapitel 2 viste fx, at unge flytter mere end ældre, og at par med børn flytter mindre end par uden børn. Der er dog en høj grad af samvariation mellem disse variable: Der er fx færre børnefamilier blandt de 20-29-årige end blandt de 30-39-årige. Ved hjælp af den statistiske analyse er det muligt at estimere effekten af hver variabel alt andet lige. Med andre ord estimerer vi fx effekten af at have børn på sandsynligheden for at flytte, givet at man er i en bestemt aldersgruppe og givet de øvrige baggrundsvARIABLE.

Sandsynligheden for at flytte i 1998 estimeres ved hjælp af en logistisk regressionsmodel. Analyserne inddrager en række baggrundsvARIABLE såsom alder, uddannelse, boligtype og husstandstype. Der er desuden kontrolleret for, om bopælen ligger i hovedstadsområdet, hvorvidt man har fået et nyt job, og hvor lang tid der bruges på at komme på arbejde. Derudover indgår tilfredshed med boligen og tilknytning til lokalområdet, tidligere mobilitet samt en række opvækstvariable.

Vi ser først på sandsynligheden for at flytte for den samlede stikprøve, hvorefter datamaterialet først opdeles i to aldersgrupper (20-29 år og 30-59 år) og dernæst både i aldersgrupper og køn.

Hvem flytter mest?

I tabel 15 præsenteres resultatet af estimationen for den samlede stikprøve. Næsten alle variable, der er inkluderet i analysen, er kategorivARIABLE, dvs. ikke konti-

nuerte variable. For disse variable udelades den ene af kategorierne (referencekategorien), således at effekten af de øvrige kategorier estimeres i forhold til referencekategorien. Et ”+” angiver, at der er en signifikant positiv betydning, et ”-” angiver, at der er en signifikant negativ betydning, og ”0” angiver ingen betydning, mens referencekategorien er angivet med ”•”. Kun variable, som er signifikante i analysen, er vist. Variable, som ikke har nogen signifikant betydning, er angivet under tabellen.

Yngre flytter mest

Den første variabel i tabel 15 er køn. Vi finder, at der er signifikant forskel på mænds og kvinders sandsynlighed for at flytte. Sandsynligheden for, at kvinder flytter, er således højere end sandsynligheden for, at mænd flytter (referencekategorien). Ligeledes finder vi, at alder har en betydning. Personer i alderen 30-59 år har således en signifikant mindre sandsynlighed for at skifte bopæl end personer i alderen 20-29 år.

Til gengæld har uddannelse ikke den store betydning for sandsynligheden for at flytte. I forhold til personer med grunduddannelse er det således kun personer med gymnasieuddannelse, der har en højere sandsynlighed for at flytte, mens der ikke er nogen signifikant forskel på sandsynlighederne for de øvrige uddannelsesgrupper. Dette indikerer ligesom resultatet fra det forrige kapitel, at en del af mobiliteten skyldes, at unge efter afsluttet gymnasieuddannelse flytter til en anden kommune for at gå i gang med en kompetencegivende uddannelse.

Husejere ikke så mobile

Med hensyn til boligtypen finder vi, at sandsynligheden for at flytte er signifikant højere for personer i ejerlejligheder, lejelejligheder eller anden boligtype i forhold til personer, der bor i eget hus. Dette resultat er ligeledes i overensstemmelse med analysen i det forrige kapitel. Man kan forvente, at boligejere - specielt husejere - er mindre mobile end lejere, da der er store omkostninger forbundet med at sælge og købe bolig. På den anden side er markedet for lejede boliger i høj grad reguleret, således at det kan være vanskeligt at komme ind på lejeboligmarkedet i en anden egn af landet. Det er derfor ikke nødvendigvis indlysende, at lejere er mere mobile end ejere. Men analysen viser altså, at husejere er mindre mobile end personer i andre boligtyper.

Pendlingsafstand

I spørgeskemaet har folk angivet, hvor lang tid de normalt bruger på at komme på arbejde. Ud fra dette svar har vi konstrueret en variabel, der angiver, hvorvidt den normale pendlingstid er under eller over en halv time hver vej. Resultatet i tabel 15 viser, at pendlingstiden har betydning for sandsynligheden for at flytte. Hvis den

Tabel 15

Sandsynligheden for at flytte kommune i 1998. Logistisk regressionsmodel. (n=1860)

Variabel	Alle	Effekt
Køn	Mand	•
	Kvinde ^{**}	+
Alder	Alder: 20-29 år	•
	Alder: 30-39 år ^{***}	-
	Alder: 40-49 år ^{***}	-
	Alder: 50-59 år ^{***}	-
Uddannelse	Grunduddannelse	•
	Gymnasium ^{**}	+
	Erhvervsfaglig ^{NS}	0
	Kort videregående ^{NS}	0
	Mellemlang videregående ^{NS}	0
Lang videregående ^{NS}	Lang videregående ^{NS}	0
	Boligtype	
	Eget hus	•
	Ejerlejlighed ^{***}	+
Lejelejlighed ^{***}	Lejelejlighed ^{***}	+
	Andet ^{***}	+
Pendlingstid	Under 30 min.	•
	Over 30 min.	+
Tilfredshed med boligen	I høj grad	•
	I nogen grad ^{***}	+
	I ringe grad/ slet ikke ^{***}	+
Tilknytning til lokalområde	Meget tæt	•
	Noget [*]	+
	Lidt ^{**}	+
Tilknytning til andre egne	Meget tæt	•
	Noget ^{NS}	0
	Lidt [*]	-
	Slet ikke ^{NS}	0
Skiftet job	Ikke skiftet job	•
	Skiftet job ^{***}	+
Antal kommuner, man har boet i fra det 18. år	Antal ^{***}	+
Ændring i samlivsforhold	Uændret samlivsforhold	•
	Blevet par ^{NS}	0
	Blevet skilt ^{**}	-
Antal observationer		1.860
R ²		0,223

Anm.: NS: ikke signifikant, * < 0,10, ** < 0,05, *** < 0,01.

Ikke signifikante variable: hovedstadsområde, husstandstype, opvækstområde, tilknytning til opvækstområde, tilfredshed med opvækstområde, antal kommuner man har boet i fra 0 til 18 år.

daglige pendlingstid er relativt høj, stiger sandsynligheden for at flytte. En forklaring på dette kan være, at personer med lang pendlingstid har skiftet job til en anden egn af landet, mens selve flytningen først gennemføres senere, således at de er observeret i perioden mellem jobskiftet og flytningen. En anden mulighed er, at den lange pendlingstid har en mere permanent karakter, men at det på længere sigt tærer at bruge lang tid på transport, således at sandsynligheden for at flytte stiger.

Boligtilfredshed og tilknytning til lokalområde

Tilfredsheden med boligen og tilknytningen til lokalområdet har de forventede effekter på sandsynligheden for at flytte. Hvis man kun i nogen grad er tilfreds eller i ringe grad/slet ikke er tilfreds med boligen i 1997, er der en højere sandsynlighed for, at man flytter i 1998, end hvis man i høj grad er tilfreds. Tilsvarende er sandsynligheden for at flytte væk større, hvis man kun er noget eller lidt knyttet til det område, man bor i, end hvis man er meget tæt knyttet til området.

Til gengæld er betydningen af at være knyttet til andre egne af landet mindre signifikant. Hvis man er meget tæt knyttet til andre egne af landet, forventer vi, at sandsynligheden for at flytte er højere, end hvis man ikke er knyttet til andre egne af landet. Det svarer derfor til forventningen, at sandsynligheden for at flytte er mindre for personer, der kun er lidt knyttet til andre egne af landet, i forhold til personer, der er meget tæt knyttet til andre egne af landet. Der er dog ikke nogen signifikant effekt af at være hhv. noget knyttet eller slet ikke knyttet til andre egne af landet i forhold til at være meget tæt knyttet. Variablen 'tilknytning til andre egne af landet' giver derfor kun i nogen grad det forventede resultat.

Betydningen af jobskifte

Hvis man har skiftet job til en anden kommune, er der en markant højere sandsynlighed for også at flytte til en anden kommune. Fordi vores variable er årsoplysninger (er man flyttet/har man skiftet job ultimo 1998 i forhold til ultimo 1997) er det ikke muligt at afgøre, hvorvidt flytningen eller jobskiftet kom først. Som beskrevet i kapitel 2, angives eget eller partners jobskifte/jobsituation kun som den vigtigste årsag til flytningen i knap 20 pct. af flytningerne, på trods af at eget eller partners jobskifte er involveret i knap 70 pct. af flytningerne. Analysen her bekræfter den betydelige samvariation mellem det at skifte job og det at flytte. Der er således stor sandsynlighed for at flytte, hvis man har skiftet job, men noget kunne tyde på, at beslutningen om at flytte som oftest tages før beslutningen om at søge nyt arbejde.

Tidligere mobilitet

Antallet af kommuner, man har boet i fra det 18. år, har en positiv betydning for sandsynligheden for at flytte. Jo flere gange, man tidligere har flyttet i sit voksen-

liv, jo større sandsynlighed er der for, at man flytter i et enkelt år. Antallet af kommuner, man har boet i, er selvfølgelig forbundet med personernes alder – jo ældre, man er, jo flere kommuner har man haft mulighed for at bo i. Men uanset dette forhold er nogle individer mere mobile end andre og har boet i flere kommuner, hvilket altså giver sig udslag i en højere sandsynlighed for at være flyttet i 1998. I næste kapitel bliver problemstillingen omkring disse meget mobile personer analyseret nærmere.

Ændrede samlivsforhold

Den sidste faktor i tabel 15, som giver et signifikant resultat, er variabelen ”ændring i samlivsforhold”. Denne variabel, som er dannet på baggrund af registerdata, har tre kategorier. Hvis man har samme partner som det foregående år eller er enlig som det foregående år, har man uændrede samlivsforhold, dvs. man er hverken blevet par eller skilt. Man er ”blevet par”, hvis man var enlig i 1997 og havde en partner i 1998, eller hvis partneren i 1998 er en anden end partneren i 1997. Endelig er man ”blevet skilt”, hvis man var par i 1997 og enlig i 1998 eller havde en anden partner i 1998 end i 1997. Det er således muligt for den samme person både at blive skilt og blive par.

Vi finder, at det at blive par ikke har nogen signifikant effekt på sandsynligheden for at flytte i forhold til uændrede samlivsforhold. Til gengæld er sandsynligheden for at flytte til en anden kommune mindre for personer, der er blevet skilt, i forhold til personer, der hverken er blevet skilt eller blevet par. Dette resultat kan umiddelbart undre, fordi man vil forvente, at personer, der bliver skilt, i højere grad end andre er på udkig efter en ny bolig, uanset hvilken kommune den ligger i. Men dels vil nogle selvfølgelig finde en ny bolig i kommunen, hvor de allerede bor, dels vil en andel blive boende på den hidtidige adresse efter skilsmissen.

Husstandstype har ingen betydning

Under tabel 15 listes de variable, som er inkluderet i analysen, men som ikke giver signifikante resultater. I denne første analyse drejer det sig om: hvorvidt man bor i hovedstadsregionen eller ej; hvilken husstandstype, man tilhører; hvorvidt opvækstområdet var land, by eller hovedstad; hvor knyttet man var til sit opvækstområde; hvor tilfreds man var med sit opvækstområde; samt antallet af kommuner, man har boet i før det 18. år. Af disse variable kan det måske specielt undre, at husstandstypen ikke er signifikant, idet specielt par med børn havde en lavere flyttefrekvens end andre husstandstyper i den deskriptive analyse i kapitel 2. Den statistiske analyse indikerer dog, at det er andre variable, såsom alder og boligtype, der trækker dette resultat. Endvidere kunne man forvente, at sandsynligheden for at flytte til en anden kommune er højere for personer bosat i hovedstadsområ-

det, idet hovedstadsområdet er et geografisk sammenhængende job- og boligmarked. Denne faktor er dog som nævnt heller ikke signifikant i analysen.

De unge og de ældre

Resultatet af analysen i tabel 15 viser, at der er forskel på den yngste aldersgruppe (de 20-29-årige) og den lidt ældre aldersgruppe (de 30-59-årige). Denne forskel er en naturlig følge af livscyklustankegangen. Unge i 20'erne forventes således at flytte relativt meget, fx i forbindelse med uddannelse, mens de lidt ældre enten er ved eller har etableret sig med familie og/eller hus og derfor har en mindre flytteaktivitet. Vi har derfor opdelt stikprøven i to aldersgrupper, således at tabel 16 præsenterer resultatet for de 20-29-årige, mens tabel 17 præsenterer resultatet for de 30-59-årige.

Husstandstype har betydning for de unge

Ser vi først på den yngste aldersgruppe, stemmer de fleste af resultaterne overens med resultaterne for den samlede stikprøve. Med hensyn til køn, uddannelse, boligtype, tilknytning til andre egne, skiftet job, samt antal kommuner man har boet i fra det 18. år, er resultatet således det samme. Alder er ikke med i denne delanalyse, idet alle personer er i samme aldersgruppe. I forhold til analysen for den samlede stikprøve er variablene pendlingstid, tilfredshed med boligen og tilknytning til lokalområdet ikke signifikante for de 20-29-årige. Selve boligen og dens placering samt afstanden til arbejdspladsen synes således ikke at have så stor betydning for de 20-29-årige.

Modsat analysen af alle lønmodtagere findes husstandstype at have betydning for de 20-29-årige. I forhold til at bo alene har unge, der bor med partner og børn, samt unge, der bor med andre, en større sandsynlighed for at flytte kommune. De unge, der bor med andre, bor typisk i bofællesskaber eller på kollegier, hvor flytteaktiviteten ind og ud er relativt stor. Det er derfor naturligt, at sandsynligheden for at flytte er større for denne gruppe. Til gengæld går det imod den deskriptive analyse i kapitel 2, at unge, der bor med partner og børn, ligeledes er mere mobile end unge, der bor alene. Resultatet passer dog godt ind i livscyklushistorien. Mange unge par bor på begrænset plads, og først når de får børn, opstår ønsket om at få mere plads. Det er forholdsvis begrænset, hvor mange unge i 20'erne, der har børn, og den positive effekt kan således skyldes, at de unge par efter at have fået deres første barn i større omfang flytter til hus eller større bolig i en anden kommune.

Tabel 16

Sandsynligheden for at flytte kommune i 1998, 20-29-årige. Logistisk regressionsmodel.
(n=615)

Variabel	20-29-årige	Effekt
Køn	Mand	•
	Kvinde ^{**}	+
Uddannelse	Grunduddannelse	•
	Gymnasium ^{**}	+
	Erhvervsfaglig ^{NS}	0
	Kort videregående ^{NS}	0
	Mellemlang videregående ^{NS}	0
	Lang videregående ^{NS}	0
Boligtype	Eget hus	•
	Ejerlejlighed ^{***}	+
	Lejlejlighed ^{***}	+
	Andet ^{***}	+
Husstandstype	Bor alene	•
	Med partner ^{NS}	0
	Med partner og børn [*]	+
	Kun med børn ^{NS}	0
	Med andre [*]	+
Tilknytning til andre egne	Meget tæt	•
	Noget ^{NS}	0
	Lidt [*]	-
	Slet ikke ^{NS}	0
Skiftet job	Ikke skiftet job	•
	Skiftet job ^{***}	+
Antal kommuner, man har boet i fra det 18. år	Antal ^{***}	+
Antal observationer		615
R ²		0,193

Anm.: NS: ikke signifikant, * <0,10, ** <0,05, *** <0,01.

Ikke signifikante variable: hovedstadsområde, husstandstype, pendlingstid, tilfredshed med boligen, tilknytning til lokalområdet, opvækstområde, tilknytning til opvækstområde, tilfredshed med opvækstområde, ændring i samlivsforhold, antal kommuner man har boet i fra 0 til 18 år.

Ældre flytter i forbindelse med pendling, utilfredshed med bolig og tilknytning til lokalområdet

Vender vi blikket mod de 30-59-årige (tabel 17), finder vi, at der er nogen forskel på, hvilke faktorer der har betydning for denne gruppe i forhold til aldersgruppen 20-29 år. Således er der ingen forskel på mænds og kvinders mobilitet blandt de

30-59-årige, ligesom der ikke er nogen signifikant effekt af hverken uddannelse eller tilknytning til andre egne af landet, modsat hvad vi finder for de 20-29-årige.

Effekten af boligtype, jobskifte samt antal kommuner, som man har boet i fra det 18. år, er den samme for de 30-59-årige som for de 20-29-årige. Man flytter således mindre, hvis man bor i eget hus, sammenlignet med andre boligformer, og man flytter mere, hvis man skifter job. Effekten af husstandstype afviger dog mellem de 30-59-årige og de 20-29-årige. For de 30-59-årige er der ingen signifikant forskel på sandsynligheden for at flytte for personer, der er enlige, bor med partner, partner og børn, eller kun børn. Til gengæld flytter personer, der bor sammen med 'andre' mindre end enlige 30-59-årige, hvilket er modsat, hvad vi fandt for de 20-29-årige. Dette indikerer, at det at bo sammen med andre, fx i et bofællesskab, er en mere permanent livsstil for de 30-59-årige end for de 20-29-årige. Bemærk, at de modsatrettede estimater for effekten af 'husstandstype' sandsynligvis er årsagen til, at estimatet er insignifikant i den samlede analyse i tabel 15.

Aldersvariationen blandt de 30-59-årige har ligeledes betydning for flyttesandsynligheden. Både de 40-49-årige og de 50-59-årige har en mindre sandsynlighed for at flytte end de 30-39-årige. Sandsynligheden for at flytte er således konstant faldende over aldersgrupperne: De 30-39-årige flytter mindre end de 20-29-årige, og de 40-59-årige flytter mindre end de 30-39-årige.

Pendlingstid, tilfredshed med boligen samt tilknytningen til lokalområdet har betydning for de 30-59-åriges sandsynlighed for at flytte modsat for de 20-29-årige. De 30-59-åriges sandsynlighed for at flytte er således større, hvis pendlingstiden er over 30 minutter, hvis tilfredsheden med boligen kun er i nogen grad eller i ringe grad/slet ikke i forhold til i høj grad, og hvis tilknytningen til lokalområdet er noget eller lidt i forhold til meget tæt.

Forskel på de unge og de lidt ældre

Samlet er der således nogen forskel på, hvilke faktorer der betyder mest for de 20-29-årige og for de 30-59-årige. For de unge findes der således en effekt af køn, uddannelse samt tilknytning til andre egne af landet, mens der for de lidt ældre findes en effekt af alder, pendlingstid, tilfredsheden med boligen samt tilknytningen til lokalområdet. Endvidere er der forskel på betydningen af husstandstype. Derimod har boligtype, jobskifte samt antal kommuner, som man har boet i siden det 18. år, samme effekt på tværs af aldersgrupperne.

Forskellene mellem de to aldersgrupper peger på, at beslutningen om at flytte tages på baggrund af relativt forskellige faktorer i forskellige livsfaser: De unge mænd, men i endnu højere grad de unge kvinder, skifter bopæl for at påbegynde uddannelse, og måske efterfølgende tilbage til et job i opvækstkommunen. Og de

lidt ældre skifter bopæl for bedre at få tilfredsstillet behov i privatlivet såsom lave-re pendlingstid og større tilfredshed med bolig og lokalområde.

Tabel 17

Sandsynligheden for at flytte kommune i 1998, 30-59-årige. Logistisk regressionsmodel.
(n=1245)

Variabel	30-59-årige	Effekt
Alder	Alder: 30-39 år	•
	Alder: 40-49 år ^{**}	-
	Alder: 50-59 år ^{***}	-
Boligtype	Eget hus	•
	Ejerlejlighed ^{***}	+
	Lejlejlighed ^{***}	+
	Andet ^{**}	+
Husstandstype	Bor alene	•
	Med partner ^{NS}	0
	Med partner og børn ^{NS}	0
	Kun med børn ^{NS}	0
	Med andre ^{**}	-
Pendlingstid	Under 30 min.	•
	Over 30 min. ^{***}	+
Tilfredshed med boligen	I høj grad	•
	I nogen grad ^{***}	+
	I ringe grad/ slet ikke ^{***}	+
Tilknytning til lokalområde	Meget tæt	•
	Noget ^{**}	+
	Lidt ^{**}	+
Skiftet job	Ikke skiftet job	•
	Skiftet job ^{***}	+
Antal kommuner, man har boet i fra det 18. år	Antal ^{***}	+
Antal observationer		1.245
R ²		0,210

Anm.: NS: ikke signifikant, ^{*}<0,10, ^{**}<0,05, ^{***}<0,01.

Ikke signifikante variable: køn, hovedstadsområde, uddannelse, tilknytning til andre egne, opvækstområde, tilknytning til opvækstområde, tilfredshed med opvækstområde, antal kommuner man har boet i fra 0-18 år, ændring i samlivsforhold.

Livsfaser præger mobiliteten

Som analysen i afsnittet ovenfor indikerer, er der forskel på mænds og kvinders sandsynlighed for at skifte bopæl, i hvert fald for personer i 20'erne. For at belyse denne forskel yderligere, opdeler vi i dette afsnit i både køn og alder. I tabel 18 præsenteres således resultatet af analysen for de 20-29-årige mænd; i tabel 19 præsenteres analysen for de 20-29-årige kvinder; i tabel 20 præsenteres analysen for de 30-59-årige mænd; og i tabel 21 præsenteres analysen for de 30-59-årige kvinder.

Det skal nævnes, at antallet af observationer i hver gruppe bliver relativt lille, når datamaterialet opdeles på denne måde. Det samlede datamateriale består således af 319 yngre mænd, 282 yngre kvinder, 655 'ældre' mænd og 575 'ældre' kvinder. Når datamaterialet reduceres, bliver variationen også reduceret, og det bliver således vanskeligere at få signifikante resultater i den statistiske analyse. At en variabel er insignifikant i denne delanalyse, kan derfor ikke udelukkende tages som udtryk for, at variabelen ikke har betydning, men snarere at betydningen af de andre variable er større. I det følgende diskuteres de mest markante resultater fra denne delanalyse af køn og aldersgrupper.

Unge mænd flytter efter uddannelse

Uddannelse har ingen eller kun lille betydning for ældres flytteaktivitet, mens betydningen af uddannelse for yngre personer er forskellig for mænd og kvinder. Blandt yngre mænd er det i høj grad personer med en gymnasieuddannelse, som flytter, hovedparten sandsynligvis for at påbegynde uddannelse. Yngre kvinder flytter derimod i højere grad, hvis de har en erhvervsfaglig eller kort videregående uddannelse. At yngre kvinder ikke i så stor grad flytter for at påbegynde uddannelse, kan skyldes kvindernes valg af uddannelse og de pågældende uddannelsesinstitutioners beliggenhed. Kvinder vælger i langt højere grad end mænd mellemlange videregående uddannelser og i lidt mindre grad lange videregående uddannelser. For lange videregående uddannelser er institutionernes beliggenhed koncentreret til de fem universitetsbyer. En stor andel af de studerende på de lange videregående uddannelser er således tilflyttere. På de mellemlange videregående uddannelser er mænds og kvinders uddannelsesvalg meget forskelligt. Kvinder uddanner sig primært inden for det pædagogiske og sundhedsmæssige område, hvor uddannelsesinstitutionernes geografiske beliggenhed er meget spredt. Mænd uddanner sig i mindre grad inden for det pædagogiske område og i større grad inden for det samfundsvidenskabelige og tekniske område, hvor uddannelsesinstitutionernes geografiske beliggenhed er mere koncentreret om få større byer.

Husejere er ikke særligt mobile

Boligtypen har forskellig betydning, afhængig af køn og alder. Alle grupper flytter signifikant mere, hvis de bor i ejerlejlighed sammenlignet med eget hus. Men yngre

kvinder og 'ældre' mænd flytter modsat de andre grupper ligeledes signifikant mere, hvis de bor i lejelejlighed, frem for hvis de bor i eget hus. Endelig flytter kvinder – uanset aldersgruppe – mere, hvis de bor i 'anden' bolig, end hvis de bor i eget hus. Denne analyse bekræfter således den store forskel på hus og lejlighed: Selvom man bor i en ejerlejlighed, er sandsynligheden for at flytte væk markant større, end hvis man bor i eget hus. Med andre ord er det altså ikke pga. ejerskabet, at husejere er mindre mobile, men snarere fordi boligformen 'hus' er mere permanent.

Husstandstype betyder ikke det store

Hvorvidt man bor alene eller sammen med en partner og eventuelle børn, har ligeledes vidt forskellig betydning afhængig af alder og køn. Generelt betyder husstanden overraskende lidt. Partner og børn er som forventet en hindring for mobiliteten, men kun for ældre kvinder. Derimod flytter yngre mænd, som bor med en partner, men uden børn, i højere grad end enlige. Yngre kvinders og ældre mænds flytteaktivitet er ikke påvirket af, hvorvidt de er enlige, har børn eller bor sammen med en partner og eventuelle børn. Dog flytter de yngre kvinder mere, hvis de bor 'med andre', end hvis de er enlige. Det er således ikke muligt at sige noget entydigt om, at fx par flytter mindre end enlige, eller at børn i husstanden medfører lavere flytteaktivitet.

Parallelt med den relativt lille effekt af husstandstype, findes ændrede samlivsforhold heller ikke at have den store betydning. Kun yngre kvinder, der er blevet skilt, flytter mindre end enlige yngre kvinder. De flytninger, som selvfølgelig finder sted i forbindelse med pardannelse og skilsmisse, finder således primært sted inden for kommunegrænsen.

Boligtfredshed og tilknytning betyder noget for de ældre

En høj grad af tilfredshed med boligen mindsker sandsynligheden for at flytte for ældre mænd og kvinder. Ligeledes mindsker meget tæt tilknytning til lokalområdet for de ældre kvinder sandsynligheden for at flytte. Dette bekræfter resultatet fra tidligere, at boligtfredshed og tilknytning ikke betyder noget for de unge i 20'erne, men derimod bliver vigtigt på lidt længere sigt.

Tilknytning til andre egne af landet end der, hvor man bor, påvirker derimod flytteaktiviteten mere blandet. Således flytter unge mænd relativt mindre, hvis de kun er lidt knyttet til andre egne af landet i forhold til meget tæt knyttet til andre egne, ligesom ældre kvinder flytter relativt mindre, hvis de slet ikke er knyttet til andre egne af landet i forhold til meget tæt knyttet til andre egne. Som tidligere findes denne faktor således at have nogen, om end ikke en entydig betydning.

Mobilitet skaber mobilitet

Relateret til problematikken omkring tilknytning til andre egne af landet er den faktiske mobilitet, man har udvist. Antallet af kommuner, som man har boet i fra det 18. år, har en positiv betydning for sandsynligheden for at flytte på tværs af køn og aldersgrupper. For alle findes således det mønster, at jo flere gange man tidligere er flyttet, jo større er sandsynligheden for, at man gør det igen.

Yngre og ældre kvinder vil bo tæt på jobbet

Lang afstand til arbejdet (pendlingstid over 30 min.) øger sandsynligheden for at flytte for kvinder, yngre såvel som ældre. Dette tyder på, at det for mænd i højere grad er acceptabelt at bruge lang tid på transport, hvorimod den lange transporttid til og fra arbejde er en større belastning for kvinder, der ønsker at bo tættere på arbejdet. Dette bekræftes af, at der i spørgeskemaet er spurgt til, hvor lang transporttid, folk er villige til at påtage sig for at få et bedre arbejde. Her findes der en klar kønsforskel i svarene, idet mænd er villige til at påtage sig længere transporttid end kvinder.

Jobskifte har stor betydning uanset alder og køn. Igen bekræftes det således, at der er en meget tæt sammenhæng mellem det at flytte og det at skifte job.

Opvækstens betydning

I analyserne er der medtaget en række variable, der beskriver forhold omkring det sted, hvor man er vokset op. Tanken med disse variable er, at tendensen til at flytte senere i livet kan hænge sammen med karakteren af og tilknytningen til det område, man voksede op i. Ingen af opvækstvariablene var signifikante i de tidligere analyser i dette kapitel, men når datamaterialet opdeles i køn og alder, fremkommer der nogle forskelle. Selve opvækstområdet har således kun betydning for de yngre kvinder, som flytter mere, hvis de er vokset op i en mindre by eller i hovedstadsområdet, i forhold til hvis de er vokset op i en landsby. For de ældre kvinder er det derimod mere tilfredsheden med opvækstområdet, der har betydning, således at sandsynligheden for at flytte er mindre, hvis de slet ikke var tilfredse med opvækstområdet i forhold til, hvis de i høj grad var tilfredse. For mændene spiller tilknytningen til opvækstegnen en mindre rolle, således at de yngre mænd flytter mindre, hvis de slet ikke er tilknyttet opvækstegnen, mens de ældre mænd flytter mere, hvis de er lidt knyttet til opvækstegnen i forhold til meget tæt knyttet. Endvidere flytter ældre mænd mindre, jo flere forskellige kommuner de har boet i som barn. Tydeligvis er betydningen af opvækstområdet ikke entydig, hverken på tværs af faktorer, køn eller alder, så det er vanskeligt at give en bestemt fortolkning. Omvendt må opvækstforholdene dog siges at have nogen betydning for den senere mobilitet.

Mænd flytter mindre med alderen

Endelig skal det nævnes, at aldersforskellen inden for gruppen af 30-59-årige betyder noget for mænd, men ikke for kvinder. Sandsynligheden for, at 50-59-årige mænd flytter, er således mindre end sandsynligheden for, at 30-39-årige mænd flytter, mens der ikke er nogen forskel på de 40-49-årige og de 30-39-årige. For mænd aftager flytteaktiviteten således noget med alderen, mens der for kvinder kun er forskel på de 20-29-årige og de øvrige kvinder.

Forskellige livsfaser er afgørende for mobiliteten

Samlet tegner der sig således et noget blandet billede af, hvilke faktorer der har størst betydning for sandsynligheden for at flytte for de enkelte grupper. Det overordnede billede bekræfter dog hypotesen om, at forskellige livsfaser er afgørende for mobiliteten. Flytning pga. uddannelse er således meget vigtigt for de unge, mens tilfredshed med bolig og tilknytning til lokalområdet har størst betydning for de lidt ældre. For både unge og ældre er der dog også en tæt sammenhæng mellem at flytte og at skifte job til en anden kommune, således at der er meget stor sandsynlighed for, at de to begivenheder følges ad.

Tabel 18

Sandsynligheden for at flytte kommune i 1998, 20-29-årige mænd. Logistisk regressionsmodel. (n=319)

Variabel	Mænd, 20-29 år	Effekt
Uddannelse	Grunduddannelse	•
	Gymnasium**	+
	Erhvervsfaglig ^{NS}	0
	Kort videregående**	-
	Mellemlang videregående [*]	+
	Lang videregående ^{NS}	0
Boligtipe	Eget hus	•
	Ejerlejlighed**	+
	Lejlejlighed ^{NS}	0
	Andet ^{NS}	0
Husstandstype	Bor alene	•
	Med partner [*]	+
	Med partner og børn ^{NS}	0
	Kun med børn ^{NS}	0
	Med andre ^{NS}	0
Tilknytning til andre egne	Meget tæt	•
	Noget ^{NS}	0
	Lidt [*]	-
	Slet ikke ^{NS}	0
Tilknytning til opvækstegn	Meget tæt	•
	Noget ^{NS}	0
	Lidt ^{NS}	0
	Slet ikke [*]	-
Skiftet job	Ikke skiftet job	•
	Skiftet job ^{***}	+
Antal kommuner, man har boet i fra det 18. år	Antal ^{***}	+
Antal observationer		319
R ²		0,238

Anm.: NS: ikke signifikant, ^{*}<0,10, ^{**}<0,05, ^{***}<0,01.

Ikke signifikante variable: Tilfredshed med opvækstegn, opvækstområde, tilknytning til lokalområde, hovedstadsområde, tilfredshed med boligen, pendlingstid, antal kommuner man har boet i fra 0-18 år, ændret samlivsforhold.

Tabel 19

Sandsynligheden for at flytte kommune i 1998, 20-29-årige kvinder. Logistisk regressionsmodel. (n=282)

Variabel	Kvinder, 20-29 år	Effekt
Uddannelse	Grunduddannelse	•
	Gymnasium ^{NS}	0
	Erhvervsfaglig ^{**}	+
	Kort videregående ^{**}	+
	Mellemlang videregående ^{NS}	0
	Lang videregående ^{NS}	0
Boligtype	Eget hus	•
	Ejerlejlighed ^{**}	+
	Lejlejlighed ^{***}	+
	Andet ^{***}	+
Husstandstype	Bor alene	•
	Med partner ^{NS}	0
	Med partner og børn ^{NS}	0
	Kun med børn	
	Med andre ^{**}	+
Pendlingstid	Under 30 min.	•
	Over 30 min. [*]	+
Opvækstområde ¹⁾	Landsby	•
	Mindre by ^{***}	+
	Mellem by ^{NS}	0
	Stor by ^{NS}	0
	København ^{**}	+
Skiftet job	Ikke skiftet job	•
	Skiftet job ^{***}	+
Antal kommuner, man har boet i fra det 18. år	Antal ^{***}	+
Ændring i samlivsforhold	Uændret samlivsforhold	•
	Blevet par ^{NS}	0
	Blevet skilt ^{**}	-
Antal observationer		282
R ²		0,279

Anm.: NS: ikke signifikant, * < 0,10, ** < 0,05, *** < 0,01.

Ikke signifikante variable: hovedstadsområde, tilfredshed med boligen, tilknytning til lokalområde, tilknytning til andre egne, tilknytning til opvækstegn, tilfredshed med opvækstegn, antal kommuner man har boet i fra 0-18 år.

1. Defineret af interviewpersonen selv.

Tabel 20

Sandsynligheden for at flytte kommune i 1998, 30-59-årige mænd. Logistisk regressionsmodel. (n=655)

Variabel	Mænd, 30-59 år	Effekt
Alder		•
	Alder: 40-59 år ^{NS}	0
	Alder: 50-59 år ^{***}	-
Uddannelse	Grunduddannelse	•
	Gymnasium ^{NS}	0
	Erhvervsfaglig [*]	-
	Kort videregående ^{NS}	0
	Mellemlang videregående ^{NS}	0
	Lang videregående ^{NS}	0
Boligtype	Eget hus	•
	Ejerlejlighed ^{***}	+
	Lejlejlighed ^{***}	+
	Andet ^{NS}	0
Tilfredshed med boligen	I høj grad	•
	I nogen grad ^{***}	+
	I ringe grad/ slet ikke ^{**}	+
Tilknytning til opvækstegn	Meget tæt	•
	Noget ^{NS}	0
	Lidt ^{**}	+
	Slet ikke ^{NS}	0
Skiftet job	Ikke skiftet job	•
	Skiftet job ^{***}	+
Antal kommuner man har boet i fra 0 til 18 år	Antal ^{**}	-
Antal kommuner man har boet i fra det 18. år	Antal ^{***}	+
Antal observationer		655
R ²		0,238

Anm.: NS: ikke signifikant, * < 0,10, ** < 0,05, *** < 0,01.

Ikke signifikante variable: hovedstadsområde, husstandstype, pendlingstid, tilknytning til lokalområde, tilknytning til andre egne, opvækstområde, tilfredshed med opvækstområde, ændret samlivsforhold.

Tabel 21

Sandsynligheden for at flytte kommune i 1998, 30-59-årige kvinder. Logistisk regressionsmodel. (n=575)

Variabel	Kvinder, 30-59 år	Effekt
Bolitgtype	Eget hus	•
	Ejerlejlighed**	+
	Lejelejlighed ^{NS}	0
	Andet*	+
Husstandstype	Bor alene	•
	Med partner ^{NS}	0
	Med partner og børn**	-
	Kun med børn ^{NS}	0
	Med andre ^{NS}	0
Pendlingstid	Under 30 min.	•
	Over 30 min.**	+
Tilfredshed med boligen	I høj grad	•
	I nogen grad**	+
	I ringe grad/ slet ikke**	+
Tilknytning til lokalområde	Meget tæt	•
	Noget***	+
	Lidt*	+
Tilknytning til andre egne	Meget tæt	•
	Noget ^{NS}	0
	Lidt ^{NS}	0
	Slet ikke*	-
Tilfredshed med opvækstegn	I høj grad	•
	I nogen grad ^{NS}	0
	I ringe grad ^{NS}	0
	Slet ikke*	-
Skiftet job	Ikke skiftet job	•
	Skiftet job***	+
Antal kommuner man har boet i fra det 18. år	Antal***	+
Antal observationer		575
R ²		0,275

Anm.: NS: ikke signifikant, * <0,10, ** <0,05, *** <0,01.

Ikke signifikante variable: alder, uddannelse, hovedstadsområde, opvækstområde, tilknytning til opvækstegn, ændret samlivsforhold, antal kommuner man har boet i fra 0-18 år.

Opsummering

I dette kapitel har vi ved hjælp af en logistisk regressionsmodel analyseret betydningen af forskellige baggrundsfaktorer for sandsynligheden for at skifte bopæl. Analysen er foretaget dels for det samlede datamateriale, dels på to underinddelinger: 20-29-årige og 30-59-årige; samt 20-29-årige mænd, 20-29-årige kvinder, 30-59-årige mænd samt 30-59-årige kvinder.

Analyserne viser, at yngre flytter forholdsvist meget, og at flytteaktiviteten aftager med alderen. Yngre kvinder flytter generelt mere end yngre mænd. Specielt yngre kvinder, som er vokset op i enten en mindre by eller København, flytter i højere grad. Derimod påvirker opvækststedet ikke yngre mænds flytteaktivitet. Uddannelse har ingen, eller kun lille betydning for ældres flytteaktivitet. Yngre mænd med en gymnasieuddannelse flytter derimod i høj grad, hovedparten for at påbegynde uddannelse.

Lang afstand til arbejdet øger sandsynligheden for at flytte, specielt for kvinder, og jobskifte øger ligeledes sandsynligheden for at flytte for begge køn og begge aldersgrupper. Det er ikke uventet, at et jobskifte øger sandsynligheden for at flytte, dog er der relativt få, som angiver, at flytningen primært skete af jobmæssige årsager. Hovedparten af flytningerne bliver initieret af andre forhold, primært familiære forhold, men der følger alligevel et jobskifte med mange af flytningerne.

Man kunne forvente, at der var en mere entydig sammenhæng mellem det at være husejer, familieforhold, tilfredshed med boligen og tilknytning til lokalområdet og så graden af mobilitet. Der tegner sig imidlertid et noget blandet billede af betydningen af disse forhold. Generelt betyder husstanden overraskende lidt og de øvrige forhold har forskellig betydning, afhængig af køn og alder. Husejere har dog altid en lavere sandsynlighed for at flytte end beboere i ejerlejligheder. Det at bo i eget hus frem for i lejlighed er altså en faktor, der reducerer mobiliteten.

For yngre mænd og kvinder har det generelt ingen betydning, i hvor høj grad man er tilfreds med sin bolig, eller i hvor høj grad, man er knyttet til lokalområdet. Derimod har disse faktorer betydning de 30-59-åriges flytteaktivitet. Dette tyder på, at de unge i 20'erne flytter af andre årsager end boligmæssige – mange pga. uddannelse, mens det for de lidt ældre er familie- og boligforholdene, der har afgørende betydning for sandsynligheden for at skifte bopæl til en anden kommune.

FLYTTER NOGLE MERE END ANDRE?

En faktor, der har betydning for sandsynligheden for at flytte i 1998, er antallet af kommuner, som man har boet i siden det 18. år. Dette tyder på, at nogle personer generelt er mere geografisk mobile end andre. Dette aspekt studeres nærmere i dette kapitel, hvor vi analyserer sandsynligheden for, at en person er ”meget mobil” ved hjælp af samme model som i forrige kapitel.

Definition af 'meget mobile' personer

Hvor mange gange en person skal have flyttet for at blive betegnet som meget mobil er naturligvis et spørgsmål om definition. Vi har valgt at benytte en aldersafhængig definition. 20-29-årige betegnes som meget mobile, hvis de fra deres 18. år har flyttet kommune mindst 3 gange, hvorimod 30-59-årige fra deres 18. år skal have flyttet kommune mindst hvert femte år i gennemsnit for at blive betegnet som meget mobile. Det vil fx sige, at meget mobile personer i alderen 33-37 år er flyttet mindst 4 gange, mens meget mobile personer i alderen 43-47 år er flyttet mindst 6 gange.¹

I det samlede datamateriale er andelen af meget mobile personer i forhold til denne definition knap 30 pct. Dette dækker dog over meget store variationer mellem aldersgrupperne. Blandt de 20-29-årige er det således ca. 60 pct., der har flyttet kommune mindst 3 gange og derfor defineres som meget mobile, mens andelen af meget mobile blandt de 30-59-årige er meget lavere – knap 15 pct. Dette illustre-

¹ Antallet af kommuner, som personen har boet i, bygger på et spørgsmål i spørgeskemaet om, hvor mange forskellige kommuner respondenterne har boet i, siden han/hun fyldte 18 år. Den samlede mobilitet er derfor antallet af flytninger, fra respondenterne fyldte 18 år og indtil tidspunktet for besvarelsen af spørgeskemaet, dvs. udgangen af 2001.

rer, hvordan det særligt er i de unge år, at der flyttes rundt, og at flytteaktiviteten falder betydeligt med alderen.²

I analyserne er inddraget de samme variable som i foregående kapitel. En række af disse variable vedrører forhold omkring personernes familie- og boligmæssige situation i slutningen af 1997. De har derfor ikke nødvendigvis en direkte forbindelse til den generelle mobilitet, men er medtaget som en approksimation for, hvilken type person der er tale om.

De meget mobile

Analyserne af sandsynligheden for at være meget mobil er præsenteret i tabel 22 (20-29-årige mænd), tabel 23 (20-29-årige kvinder), tabel 24 (30-59-årige mænd) og tabel 25 (30-59-årige kvinder). Som i det forrige kapitel vises kun de variable, som er signifikante. Ikke signifikante variable er angivet under tabellerne.

Uddannelse har betydning

Uddannelse findes at have en vis betydning for, om personer er meget mobile. Både 30-59-årige mænd og kvinder har således en større sandsynlighed for at være meget mobile, hvis de har en mellemlang eller lang videregående uddannelse i forhold til grunduddannelse. Mænd og kvinder i denne aldersgruppe er således generelt mere geografisk mobile, hvis de har længere uddannelser, hvilket kunne tyde på, at de bedre uddannede i højere grad flytter efter jobmuligheder. Også de yngre kvinder har en større sandsynlighed for at være meget mobile, hvis de har en lang videregående uddannelse, end hvis de kun har grunduddannelse, mens det er de unge mænd med korte videregående uddannelser, som er meget mobile.

Mindre mobilitet i hovedstadsområdet

For de 30-59-årige mænd og de 30-59-årige kvinder er sandsynligheden for at være meget mobil mindre, hvis de var bosat i hovedstadsområdet i 1997. Dette er på den ene side overraskende, fordi hovedstadsområdet for mange er ét sammenhængende byområde, hvor kommunegrænser betyder mindre. På den anden side er jobmulighederne og det acceptable pendlingsområde større for personer bosat i hovedstadsområdet, så det er ikke så nødvendigt at flytte efter et nyt job.

Boligtype har kun lille betydning

Boligtypen har generelt ikke den store betydning for, om man er meget mobil eller ej. Kun for de 20-29-årige kvinder er sandsynligheden for at være meget mobil større, hvis de bor i lejelejlighed, end hvis de bor i eget hus. På trods af at det at

² Vi har foretaget en følsomhedsanalyse af definitionen af at være meget mobil. Den her anvendte definition er den, der bedst tager højde for aldersvariationen i datamaterialet.

bo i eget hus har en stor betydning for sandsynligheden for at flytte i 1998, genfinder vi altså ikke denne sammenhæng mht. sandsynligheden for at være meget mobil. Årsagen kan dog være, at boligtypen kun refererer til et enkelt år, 1997, mens det at være meget mobil refererer til en længere periode, forud for 1997.

Husstandstype har betydning for de lidt ældre

Partner og børn formindsker sandsynligheden for, at både mænd og kvinder i alderen 30-59 år er meget mobile, mens husstandstype ikke har nogen betydning for de unge mænd og kvinder. Set over en længere periode er man således mindre mobil, hvis man bor med partner og børn, end hvis man bor alene, selvom den samme effekt ikke ses i sandsynligheden for at flytte i 1998. Det er selvfølgelig naturligt, at de fleste familier med børn tænker sig om en ekstra gang, før de flytter kommune, idet det typisk involverer samtidigt skift af børnenes daginstitution og/eller skole.

Boligtilfredshed, tilknytning til lokalområde og pendlingstid kun lille betydning

I analysen i sidste kapitel fandt vi, at tilfredshed med bolig og tilknytning til lokalområde kun havde betydning for de 30-59-åriges sandsynlighed for at flytte i et givet år. Analysen af sandsynligheden for at være meget mobil giver dog et andet resultat. Således har de 20-29-årige mænd en større sandsynlighed for at være meget mobile, hvis de i nogen grad er tilfredse med boligen, end hvis de i høj grad er tilfredse. Og de har en lavere sandsynlighed for at være meget mobile, hvis deres tilknytning til lokalområdet er lille, end hvis den er meget tæt. Omvendt er de 30-59-årige mænd mere mobile, hvis de kun har nogen tilknytning til lokalområdet, end hvis de har en meget tæt tilknytning. Og de er mindre mobile, hvis de slet ikke er knyttet til andre egne af landet, end hvis de er tæt knyttet til andre egne. Generelt har hverken boligtilfredshed eller tilknytning til lokalområde eller andre egne af landet dog den store betydning for sandsynligheden for at være meget mobil.

Pendlingstiden har kun lille betydning for sandsynligheden for at være meget mobil. Den eneste signifikante effekt findes for de 20-29-årige kvinder, som har en højere sandsynlighed for at være meget mobile, hvis deres pendlingstid til arbejde er over 30 min. Dette skyldes måske, at de unge kvinder, som endnu ikke er i en stabil familiesituation, er mere villige til at tage job, der ligger længere væk fra deres bopæl. Som ved flere af de andre variable er det dog vigtigt at notere, at pendlingstiden kun refererer til et enkelt år, nemlig 1997.

Opvækst betyder mest for mænd

Der lader til at være en vis sammenhæng for mænd mellem at være meget mobil og opvækstområdet. Sammenhængen er dog ikke entydig, idet 20-29-årige mænd er mere mobile, hvis de er vokset op i en stor by i forhold til at være vokset op i

en landsby, mens de 30-59-årige mænd er mindre mobile, hvis de er vokset op i en stor by i forhold til en landsby. Derimod er de mere mobile, hvis de kun i nogen grad var tilfredse med opvækstområdet, end hvis de i høj grad var tilfredse. For kvinder finder vi ikke nogen direkte sammenhæng mellem mobilitet og opvækstområde, dog har de 20-29-årige kvinder, ligesom de 20-29-årige mænd, en højere sandsynlighed for at være meget mobile, jo flere kommuner de har boet i som børn (0-18 år). Dette tyder på, at de unge, som ofte er flyttet som børn, viderefører dette mønster i de unge år. Men parallelt til analysen af sandsynligheden for at flytte i 1998 finder vi altså, at opvækstvilkår har nogen, om end ikke en entydig effekt på sandsynligheden for at være meget mobil.

Sammenhæng med mobilitet i 1998

Parallelt til variabelen 'antal kommuner, man har boet i' i kapitel 3, inkluderer vi i analysen af de meget mobile, hvorvidt personerne flyttede i 1998 eller ej. For begge køn og begge aldersgrupper er denne begivenhed forbundet med en højere sandsynlighed for at være meget mobil. Vi finder således, at der er en positiv sammenhæng mellem at være meget mobil set over en længere årrække, og sandsynligheden for at være flyttet i 1998.

Man bliver mindre mobil med alderen

Endelig skal det nævnes, at alder har en negativ effekt på sandsynligheden for at være meget mobil for de 30-59-årige. I forhold til 30-39-årige mænd og kvinder har 40-49-årige og 50-59-årige således en lavere sandsynlighed for at være meget mobile.

Tabel 22

Sandsynligheden for at have flyttet kommune mindst tre gange fra det 18. år, 20-29-årige mænd. Logistisk regressionsmodel. (n=324)

Variabel	Mænd, 20-29 år	Effekt
Uddannelse	Grunduddannelse	•
	Gymnasium**	0
	Erhvervsfaglig ^{NS}	0
	Kort videregående***	+
	Mellemlang videregående ^{NS}	0
	Lang videregående ^{NS}	0
Tilfredshed med boligen	I høj grad	•
	I nogen grad***	+
	I ringe grad/ slet ikke ^{NS}	0
Tilknytning til lokalområde	Meget tæt	•
	Noget ^{NS}	0
	Lidt*	-
Opvækstområde	Landsby	•
	Mindre by ^{NS}	0
	Mellem by ^{NS}	0
	Stor by*	+
	København ^{NS}	0
Antal kommuner, man har boet i fra 0-18 år	Antal***	+
Flyttet kommune i 1998	Ikke flyttet	•
	Flyttet***	+
Antal observationer		324
R ²		0,184

Anm.: NS: ikke signifikant, * <0,10, ** <0,05, *** <0,01.

Ikke signifikante variable: hovedstadsområde, boligtype, husstandstype, pendlingsafstand, tilknytning til andre egne, tilknytning til opvækstegn, tilfredshed med opvækstegn, skiftet job.

Tabel 23

Sandsynligheden for at have flyttet kommune mindst tre gange fra det 18. år, 20-29-årige kvinder. Logistisk regressionsmodel. (n=282)

Variabel	Kvinder, 20-29 år	Effekt
Uddannelse	Grunduddannelse	•
	Gymnasium ^{NS}	0
	Erhvervsfaglig ^{NS}	0
	Kort videregående ^{NS}	0
	Mellemlang videregående ^{NS}	0
	Lang videregående [*]	+
Boligtype	Eget hus	•
	Ejerlejlighed [§]	0
	Lejelejlighed ^{**}	+
	Andet ^{NS}	0
Pendlingstid	Under 30 min.	•
	Over 30 min. [*]	+
Antal kommuner, man har boet i fra 0-18 år	Antal ^{**}	+
Flyttet kommune i 1998	Ikke flyttet	•
	Flyttet [*]	+
Antal observationer		282
R ²		0,279

Anm.: NS: ikke signifikant, ^{*}<0,10, ^{**}<0,05, ^{***}<0,01.

Ikke signifikante variable: hovedstadsområde, husstandstype, tilfredshed med boligen, tilknytning til lokalområde, tilknytning til andre egne, opvækstområde, tilknytning til lokalområde, tilfredshed med opvækstegn, skiftet job.

Tabel 24

Sandsynligheden for at have flyttet kommune mindst hvert femte år fra det 18. år, 30-59-årige mænd. Logistisk regressionsmodel. (n=670)

Variabel	Mænd, 30-59 år	Effekt
Alder	Alder: 30-39 år	•
	Alder: 40-49 år ^{***}	-
	Alder: 50-59 år ^{***}	-
Uddannelse	Grunduddannelse	•
	Gymnasium ^{NS}	0
	Erhvervsfaglig ^{NS}	0
	Kort videregående ^{NS}	0
	Mellemlang videregående ^{**}	+
	Lang videregående ^{***}	+
Bopæl	Bor ikke i hovedstadsområdet	•
	Bor i hovedstadsområdet ^{**}	-
Husstandstype	Bor alene	•
	Med partner ^{NS}	0
	Med partner og børn ^{**}	-
	Kun med børn ^{NS}	0
	Med andre ^{NS}	0
Tilknytning til lokalområde	Meget tæt	•
	Noget [*]	+
	Lidt ^{NS}	0
Tilknytning til andre egne	Meget tæt	•
	Noget ^{NS}	0
	Lidt ^{NS}	0
	Slet ikke ^{**}	-
Opvækstområde	Landsby	•
	Mindre by ^{NS}	0
	Mellem by ^{NS}	0
	Stor by ^{**}	-
	København ^{NS}	0
Tilfredshed med opvækstegn	I høj grad	•
	I nogen grad ^{***}	+
	I ringe grad ^{NS}	0
Flyttet kommune i 1998	Ikke flyttet	•
	Flyttet ^{***}	+
Antal observationer		670
R ²		0,219

Anm.: NS: ikke signifikant, * < 0,10, ** < 0,05, *** < 0,01.

Ikke signifikante variable: boligtype, pendlingsafstand, tilfredshed med boligen, tilknytning til opvækstegn, skiftet job, antal kommuner man har boet i fra 0-18 år.

Tabel 25

Sandsynligheden for at have flyttet kommune mindst hvert femte år fra det 18. år, 30-59-årige kvinder. Logistisk regressionsmodel. (n=553)

Variabel	Kvinder, 30-59 år	Effekt
Alder	Alder: 30-39 år	•
	Alder: 40-49 år ^{***}	-
	Alder: 50-59 år ^{***}	-
Uddannelse	Grunduddannelse	•
	Gymnasium ^{NS}	0
	Erhvervsfaglig ^{NS}	0
	Kort videregående ^{NS}	0
	Mellemlang videregående ^{***}	+
	Lang videregående ^{***}	+
Bopæl	Bor ikke i hovedstadsområdet	•
	Bor i hovedstadsområdet [†]	-
Husstandstype	Bor alene	•
	Med partner ^{NS}	0
	Med partner og børn ^{**}	-
	Kun med børn ^{NS}	0
	Med andre [†]	+
Flyttet kommune i 1998	Ikke flyttet	•
	Flyttet ^{**}	+
Antal observationer		553
R ²		0,295

Anm.: NS: ikke signifikant, [†]<0,10, ^{**}<0,05, ^{***}<0,01.

Ikke signifikante variable: boligtype, pendlingsafstand, tilfredshed med boligen, tilknytning til lokalområdet, tilknytning til andre egne, opvækstområde, tilfredshed med opvækstområde, tilknytning til opvækstegn, skiftet job, antal kommuner man har boet i fra 0-18 år.

Opsummering

I dette kapitel har vi forsøgt at definere en gruppe af meget mobile personer. I stedet for at se på sandsynligheden for at flytte i et enkelt år, 1998, ser vi på sandsynligheden for at være meget mobil generelt, dvs. over flere år. Personer defineres som meget mobile, hvis de i deres voksenliv (dvs. siden det 18. år) har flyttet kommune mindst hvert femte år. For de 20-29-årige sættes grænsen dog højere, således at de skal have flyttet kommune mindst tre gange for at blive kategoriseret som meget mobile.

En generel konklusion fra de forrige kapitler er, at det specielt er de unge, der flytter kommune i 1998, mens de lidt ældre er mere tilbøjelige til at blive boende på det samme sted. Det er dog ikke alle, der følger det mønster, idet nogle, om end relativt få, af de 30-59-årige ligeledes flytter kommune i 1998. Det er derfor interessant at vende problemstillingen om og analysere, hvilke faktorer der har betydning for, at en person flytter mange gange i løbet af voksenlivet sammenlignet med andre.

En af de faktorer, som har stor betydning for sandsynligheden for at være meget mobil, er uddannelse. Kvinder og mænd i alderen 30-59 år med mellemlange eller lange videregående uddannelser er således mere mobile end personer med en anden uddannelsesmæssig baggrund. For unge i 20'erne ses ikke samme klare sammenhæng mellem længerevarende uddannelser og mobilitet, men dette skal ses i lyset af, at mange af de unge endnu ikke har afsluttet deres kompetencegivende uddannelse.

Tilsvarende er kvinder og mænd i alderen 30-59 år, der er bosat i hovedstadsregionen, mindre mobile end kvinder og mænd i andre egne af landet. Dette er overraskende, fordi hovedstaden er ét geografisk sammenhængende job- og boligmarked, således at man vil forvente, at der skal mindre til at krydse en kommunegrænse. Årsagen kan dog netop ligge i, at det ikke er så nødvendigt at flytte efter et arbejde, fordi det ikke ændrer væsentligt på pendlingstiden, hvis man bor i hovedstadsområdet.

For de unge i 20'erne har opvæksten større betydning end for de 30-59-årige. Jo flere gange de unge har flyttet mellem kommuner som børn, jo mere sandsynligt er det, at de fortsat flytter kommune mange gange som voksne. Tilsyneladende etableres der et mønster i barndommen, der videreføres, i hvert fald i starten af det voksne liv.

Til gengæld betyder faktorer som bolig og husstandstype tilsyneladende ikke meget for sandsynligheden for at være meget mobil. Dog har 30-59-årige kvinder og

mænd en mindre sandsynlighed for at være meget mobile, hvis de bor med partner og børn, end hvis de bor alene.

SAMMENFATNING

Hvorfor flytter man?

Formålet med denne rapport har været at afdække årsager til, at personer i den erhvervsaktive alder er geografisk mobile. I kapitel 1 præsenteres en deskriptiv analyse af, hvem det er, der flytter til en anden kommune, og hvad der angives som årsag til flytningen. Analysen viser, at der er forholdsvis mange, som flytter, mens de er unge, uden kompetencegivende uddannelse, endnu ikke har fået børn og endnu ikke har købt hus. Der er dog andre end unge og barnløse, som flytter til en anden kommune. Begivenheder, som senere i livet kan udløse en flytning, kan være pardannelse eller skilsmisse, eller tilbud om et bedre job i en anden egn af landet.

Der er forholdsvis mange blandt de mobile, som har skiftet job. Eget jobskifte er involveret i 44 procent af alle flytningerne, og hvis man yderligere medregner evt. partners jobskifte, stiger andelen af flytninger, der involverer jobskifte, til i alt 68 procent. Men på trods af denne umiddelbart klare sammenhæng mellem bolig- og jobskifte er det relativt få, knap en femtedel, som angiver, at flytningen skete af jobmæssige årsager. Hovedparten af flytningerne bliver initieret af andre forhold, primært familiære årsager.

De mobile er i mindre grad tilfredse med den bolig, de flyttede fra, og i mindre grad knyttet til lokalområdet end dem, som blev boende. Der er dog kun få, som overordnet er direkte utilfredse med deres bolig. Lidt mindre end to tredjedele er flyttet til en bolig, som de er mere tilfredse med end deres gamle bolig, mens knap en femtedel vurderer, at deres boligsituation er blevet dårligere. Det er oftest personer, som flytter til en midlertidig bolig, og personer, hvis flytning skyldes partners arbejde eller skilsmisse, som vurderer, at boligsituationen er forringet.

Endelig viser analysen i kapitel 1, at mobilitet tilsyneladende fremmer mobilitet. De personer, som flyttede i 1998, er således i højere grad villige til at flytte igen og har i lidt højere grad aktuelle flytteplaner på interviewtidspunktet (ultimo 2001).

Med andre ord er de personer, der flyttede i 1998, i højere grad end de ikke mobile villige til at flytte efter et bedre arbejde.

Hvem flytter?

I kapitel 2 analyserer vi, hvilke faktorer der har betydning for sandsynligheden for, at interviewpersonerne flyttede til en anden kommune i 1998. Den statistiske analyse foretages ved hjælp af en logistisk regressionsmodel, dels på alle lønmodtagere, dels på 20-29-årige og 30-59-årige, og dels på de to aldersgrupper opdelt på køn.

Yngre flytter mest

Analysen viser, at yngre flytter forholdsvis meget, og at flytteaktiviteten aftager med alderen. Yngre kvinder flytter generelt mere end yngre mænd. Specielt yngre kvinder, som er vokset op i enten en mindre by eller København, flytter i højere grad end yngre kvinder, som er vokset op i en landsby. Derimod påvirker opvæksten ikke yngre mænds flytteaktivitet. Blandt yngre mænd er det i høj grad personer med en gymnasieuddannelse, som flytter, og hovedparten gør det for at påbegynde uddannelse. At yngre kvinder ikke i særlig stor grad flytter for at påbegynde uddannelse, kan skyldes kvindernes valg af uddannelse og uddannelsesinstitutionernes beliggenhed. Kvinder uddanner sig primært inden for områder, hvor uddannelsesinstitutionernes geografiske beliggenhed er meget spredt. Mænd uddanner sig derimod mere inden for områder, hvor uddannelsesinstitutionernes beliggenhed er mere koncentreret om få større byer.

Pendling og job har betydning

Lang afstand til arbejdet øger sandsynligheden for at flytte, og jobskifte øger ligeledes sandsynligheden for at flytte. Jobskifte har stor betydning uanset alder og køn. Derimod har afstanden til jobbet kun betydning for kvinder, yngre såvel som ældre. Dette indikerer, at det for mænd i højere grad er acceptabelt at bruge lang tid på transport, hvorimod kvinder ønsker at bo tættere på arbejdet.

Det er ikke uventet, at et jobskifte øger sandsynligheden for at flytte. Der er betydeligt flere, som har skiftet job, blandt dem, som flyttede, end blandt dem, som ikke flyttede. Men som nævnt bliver hovedparten af flytningerne initieret af andre forhold end job, primært familiære årsager.

Boligtypens betydning afhængig af alder og køn

Man kunne forvente, at boligejere er mindre mobile end lejere, da der er store omkostninger forbundet med at sælge og købe bolig. På den anden side er markedet for lejede boliger i høj grad reguleret således, at det kan være vanskeligt at komme

ind på lejeboligmarkedet i en anden egn af landet. Det er derfor ikke nødvendigvis indlysende, at lejere vil være mere mobile end ejere. Boligtypen har da også forskellig betydning, afhængigt af køn og alder. Yngre kvinder og ældre mænd flytter signifikant mindre, når de bor i eget hus, end hvis de bor i andre boligtyper. Yngre mænd, som bor i eget hus, flytter kun i mindre grad end yngre mænd, som bor i ejerlejlighed. I forhold til lejere og personer som bor i andre boligtyper er der ingen signifikant forskel på husejere. Blandt ældre kvinder er der ikke forskel på flytteaktiviteten afhængig af, om de bor i eget hus eller lejet lejlighed. Derimod flytter ældre kvinder, som bor i eget hus, i mindre grad end ældre kvinder, som bor i enten ejerlejlighed eller andre boligtyper.

Tilfredshed med boligen og tilknytning til lokalområdet

En høj grad af tilfredshed med boligen og en høj grad af tilknytning til lokalområdet mindsker sandsynligheden for at flytte. Tilfredshed med boligen påvirker dog kun flytteaktiviteten for ældre personer, såvel mænd som kvinder, og tilknytning til lokalområdet påvirker kun flytteaktiviteten for ældre kvinder.

Tilknytning til andre egne af landet end der, hvor man bor, påvirker ligeledes flytteaktiviteten. Personer, som enten er lidt eller slet ikke knyttet til andre områder end der, hvor de bor, flytter relativt mindre. Tilknytning til andre egne af landet påvirker dog kun yngre mænd og ældre kvinders flytteaktivitet.

Husstandstype har lille betydning

Hvorvidt man bor alene eller sammen med en partner og eventuelle børn, har ligeledes forskellig betydning afhængig af alder og køn. Generelt betyder husstandens sammensætning overraskende lidt. Partner og børn er som forventet en hindring for mobiliteten, men kun for ældre kvinder. Derimod flytter yngre mænd, som bor med en partner, men uden børn, i højere grad end enlige. Yngre kvinders og ældre mænds flytteaktivitet er ikke påvirket af, hvorvidt de er enlige, har børn eller bor sammen med en partner og eventuelle børn.

Blandet billede af betydningen af boligtype, tilfredshed med boligen, tilknytning til lokalområdet og husstandstype

Man kunne forvente, at der var en entydig sammenhæng mellem det at være husejer, tilfreds med boligen og knyttet til lokalområdet og graden af mobilitet. Køb af hus sker oftest efter nøje overvejelser over størrelse, indretning og lokalområde, hvilket også afspejles i, at husejere generelt er mere tilfredse med deres bolig og mere knyttede til det område, de bor i. Man kunne derfor forvente, at husejere er mindre mobile, dels fordi de er i en mere permanent livssituation, og dels fordi de generelt er mere tilfredse med det sted, de bor. Der tegner sig imidlertid et noget blandet billede af betydningen af boligtype, tilfredshed med boligen, tilknytning til lokalområdet og husstandstype.

For yngre mænd og kvinder har det ingen betydning for mobiliteten, i hvor høj grad, man er tilfreds med sin bolig, eller i hvor høj grad, man er knyttet til lokalområdet. For yngre kvinder har husstandstypen ligeledes ingen betydning. Det eneste, som mindsker sandsynligheden for, at en yngre kvinde flytter, er, hvis hun bor i eget hus. Boligtypen har mindre betydning for yngre mænd. Men de flytter i højere grad, hvis de bor sammen med en partner.

For ældre kvinder er det ikke boligtypen, som har betydning, men derimod primært tilfredshed, tilknytning og husstandstype. De flytter i mindre grad, hvis de er meget tilfredse med boligen, er meget knyttet til lokalområdet eller ikke er knyttet til andre egne af landet eller bor sammen med en partner og børn. For ældre mænd har boligtypen og tilfredshed med boligen betydning: De flytter i mindre grad, hvis de bor i eget hus og i høj grad er tilfredse med boligen. Derimod har tilknytning til lokalområdet og familie ingen betydning.

Flytter nogle mere end andre?

Analyserne i kapitel 1 og kapitel 2 tegner et billede af, at mobilitet fremmer mobilitet. Således er de mobile mere villige til at flytte efter et bedre job i fremtiden end de ikke mobile, og sandsynligheden for at flytte bopæl øges, hvis man er flyttet flere gange før. Derfor ser vi i kapitel 3 nærmere på sandsynligheden for, at personer er 'meget mobile'. Meget mobile 20-29-årige er defineret som personer, som fra deres 18. år er flyttet mindst tre gange, hvorimod 30-59-årige fra deres 18. år i gennemsnit skal have flyttet kommune mindst hvert femte år for at blive kategoriseret som meget mobile.

De yngre

For de yngre personer er det forskellige forhold, som påvirker graden af mobilitet. Uddannelse og opvækst har således forskellig betydning afhængig af køn. Boligtypen har kun betydning for kvinder, mens tilfredshed og tilknytning kun betyder noget for mænd. Yngre kvinder med en lang videregående uddannelse, som bor i lejelejlighed, har langt til arbejde og i opvæksten er flyttet meget, er således i højere grad mobile. Meget mobile yngre mænd er dem med en kort videregående uddannelse, som i mindre grad var tilfredse med deres bolig og i mindre grad var knyttet til lokalområdet, og som voksede op i en stor by.

De lidt ældre

For de 30-59-årige øges sandsynligheden for at være meget mobil, hvis man har en mellemlang og lang videregående uddannelse, hvorimod bopæl i hovedstadsområdet mindsker sandsynligheden for at være meget mobil. Som forventet er personer, som bor sammen med en partner og børn, i mindre grad meget mobile end

enlige. For mænd påvirker tilknytning og opvækst endvidere graden af mobilitet, mens disse forhold ikke har betydning for kvinder. For mænd mindskes sandsynligheden for at være meget mobil, hvis man er meget knyttet til lokalområdet, men den øges, hvis man er knyttet til andre egne af landet. For ældre mænd mindskes sandsynligheden for at være meget mobil, hvis man er vokset op i en stor by, og hvis man er tilfreds med den egn, hvor man er vokset op.

Konklusion

Samlet viser analyserne i denne rapport, at motiverne til at være geografisk mobil i overvejende grad er familiemæssige og i mindre grad jobmæssige. Alligevel er villigheden til at flytte efter job tilsyneladende relativt stor: Således er omkring halvdelen af dem, der flyttede i 1998, og lidt færre blandt dem, der ikke flyttede, villige til at flytte for at få et bedre arbejde.

Konklusionen må derfor være, at hvis virksomheder tilbyder attraktive job, er det muligt at tiltrække kvalificeret arbejdskraft, også fra andre egne af landet. Det kræver dog nok især, at virksomhederne er opmærksomme på at tilbyde 'familieløsninger', idet analyserne i denne rapport tyder på, at der skal være fordele for hele familien, før beslutningen om at flytte tages.

LITTERATUR

Andersen, A.K. (2000)

Commuting Areas in Denmark. AKF Forlaget, juni 2000.

Danmarks Statistik (2002)

Befolkningens bevægelser. Danmarks Statistik, København.

Bjørn, N.H. & C. Dohmann (2002)

Ringe vilje til at være mobil – et eksempel fra Sønderjylland. I Bjørn, N.H. (ed) Bolig, mobilitet og marginalisering på arbejdsmarkedet, *Socialforskningsinstituttet*, 04:11.

Deding, M. & T. Filges (2004a)

Change of Job and Change of Residence - Geographical Mobility of the Labour Force. Socialforskningsinstituttet, Working Paper.

Deding, M. & T. Filges (2004b)

Arbejdsløs og geografisk mobil? I Bjørn, N.H. (ed) Bolig, mobilitet og marginalisering på arbejdsmarkedet, *Socialforskningsinstituttet*, 04:11.

Graversen, B.K., H. Hummelgaard, D. Lemmich og J.B. Nielsen (1997)

Flytninger til og fra land-kommunerne. AKF forlaget, april 1997.

Mogensen, Gunnar Viby (ed) (1995)

Work Incentives in the Danish Welfare State – New Empirical Evidence. The Rockwool Foundation Research Unit 1995.

Munch, J.R. (2002)

Har kommunal skat og service betydning for flyttemønstrene? Det Økonomiske Råd, Arbejdspapir 2002:2.

Nordstrand, R. & A.K. Andersen (2002)

Indkomster, flytninger og uddannelse. AKF Forlaget, København.

OECD (2002)

Employment Outlook. June 2002, Paris.

Rasmussen, L.E. (2001)

Flyttemønstre i socialt belastede boligområder. AKF Forlaget, København.

DERFOR FLYTTER VI
Geografisk mobilitet i den danske arbejdsstyrke

Afdelingsleder: Lisbeth Pedersen
Afdelingen for beskæftigelse og erhverv

ISSN: 1396-1810
ISBN: 87-7487-763-1

Layout: KPTO as
Omslagsillustration: Henrik Sørensen/BAM
Oplag: 600
Tryk: BookPartner Media A/S

© 2004 Socialforskningsinstituttet

Socialforskningsinstituttet
Herluf Trolles Gade 11
1052 København K
Tlf. 33 48 08 00
sfi@sfi.dk
www.sfi.dk

Socialforskningsinstituttets publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden. Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver Socialforskningsinstituttets publikationer, bedes sendt til instituttet.

Pris: 50 kr. inkl. moms